

קובץ
הוספות והשלמות
לספרי
תולדות לוי יצחק

תולדותיו וקורות חייו של הגאון החסיד המקובל
רבי לוי יצחק שניאורסאהן נ"ע

אביו של
כבוד קדושת אדמו"ר
רבנו מנחם מענדל שניאורסאהן
מליובאוויטש

•
נערך עלידי
הרב נפתלי צבי גוטליב ע"ה

•
מהדורה חמישית מורחבת ומתוקנת

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ותשע לבריאה
שבעים וחמש שנה להסתלקות כ"ק רבי לוי יצחק נ"ע

Toldos Levi Yitzchok

Published and Copyrighted (C) 1977

נדפס בארץ ישראל, תשע"ח • 2018
Printed in the Holy Land

הגאון החסיד המקובל
כ"ק רבי לוי יצחק שניאורסאהן נ"ע

תמונתו של כ"ק רבי לוי יצחק נ"ע
מהתקופה שאחרי מאסרו וגלותו

מפתח כללי

7	פתח דבר
9	הוספות
25	מסמכים
43	תיק המאסר של הרב שמואל שניאורסאהן

לקראת יום ההילולא כ"ף מנחם אב של שנת תשע"ח, יצאה לאור המהדורה החמישית של ספרי "תולדות לוי יצחק", מהדורה מורחבת ומתוקנת שנערכה על ידי ר' אלי' וולף, עם תוספת של סיפורים ומסמכים חדשים רבים.

מאז ההדפסה האחרונה ועד עתה התגלו סיפורים נוספים שהיו פזורים אי-פה אי-שם, וכן גם מסמכים ותמונות חדשות נוספות, המוסיפים אור ופרטים על הפרקים השונים של ספרים אלו. חלקם של הסיפורים הם דברים בעלי משמעות, וחלקם הם תוספת קטנה בלבד.

אך בהתחשב בהוראתו של הרב חיים מרדכי אייזיק חדקוב ע"ה למחבר הספר הרב נפתלי-צבי גוטליב ע"ה: "שלא לוותר על שום פרט שנראה כקטן, כי גם פרט קטן עשוי להתגלות כגדול" - גם תוספת של סיפור קטן קיבל כאן את מקומו, והתייחסנו אליו כאל פרט משמעותי.

בנוסף לסיפורים והמסמכים - מוצג בזה לראשונה גם פיענוח נרחב של תיק המעצר ופרוטוקולי-החקירות של אחיו של רבי לוי יצחק, הרב שמואל ע"ה שניאורסאהן, שכיהן כרבה של ניקולייב.

תיק המעצר שוכן בארכיון העירוני של העיר ניקולייב ונמסר על-ידם לחברת JEM עבור הספר 'שנים ראשונות', ומתפרסם כאן באדיבות הרבנים ברוך אוברלנדר ואלקנה שמוטקין, ותודה נפרדת

לשליח בניקולייב, הרב שלום גוטליב, על עזרתו בהשלמת המסמכים החסרים.

הרב שמואל ע"ה נאסר בחודש תמוז תש"א, ישב בבית הכלא בטומסק שבסיביר, ושם נגזרו עליו שלוש-שנות "עבודה מתקנת".

ליקטנו מתוך תיק החקירה את מירב המסמכים שיש בהם ללמד על דמותו של הרב שמואל ע"ה, ועל מסכת הייסורים שעברה עליו בחדרי החקירה, זאת לצד מילות קישור והבהרה להבנת מהלך הדברים.

לקראת כ"ף מנחם-אב, יום ההילולא השבעים וחמש של כ"ק רבי לוי יצחק נ"ע, אנו שמחים להוציא בזה לאור עולם קובץ זה של "הוספות ותיקונים" למהדורה החמישית.

ימים הסמוכים ליום ההילולא כ"ף מנחם אב ה'תשע"ט שבעים וחמש שנה להסתלקות כ"ק רבי לוי יצחק נ"ע

"כובד ראש"

הרה"ג¹ הרב שלמה יוסף זוין מצטט² פירוש ששמע מהרב ברוך שניאור ע"ה על דברי חז"ל "אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש"³:

שני מובנים ל"כובד"; ניקוי (מלשון "מכבדים את הבית"), וכבודות (מלשון "כובד אבן").

הניקוי, "כובד ראש", הוא כיבוד הראש מפסולת. כשם שיש דין שקודם התפילה צריכים לנקות את הגוף, כן צריכים גם לנקות ולטאטא את הראש מכל מיני מחשבות זרות והרהורים של שטויות וכיוצא בזה.

הוא שאמרו "אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש", יש לכבד ולטאטא ולנקות אותו מכל מיני לכלוך ופסולת שבמוח⁴.

תומכי תמימים ליובאוויטש⁵

בספר מבית הגנזים⁶, מציג הרב שלום דובער לוי מסמך של ועד

1. שייך לכרך א, פרק שני "הרה"ק רבי ברוך שלום (הרב"ש) נ"ע", עמוד 45.
2. לתורה ולמועדים, פרשת נשא, ד. שם כותב הרב זווין בהערה בשולי העמוד: "פירוש זה על "אין עומדין להתפלל..." שמעתי מהרה"ה הרב"ש ז"ל, זקנו של אדמו"ר הרמ"מ שניאורסאהן שליט"א, בשם אדמו"ר הזקן בעל התניא".

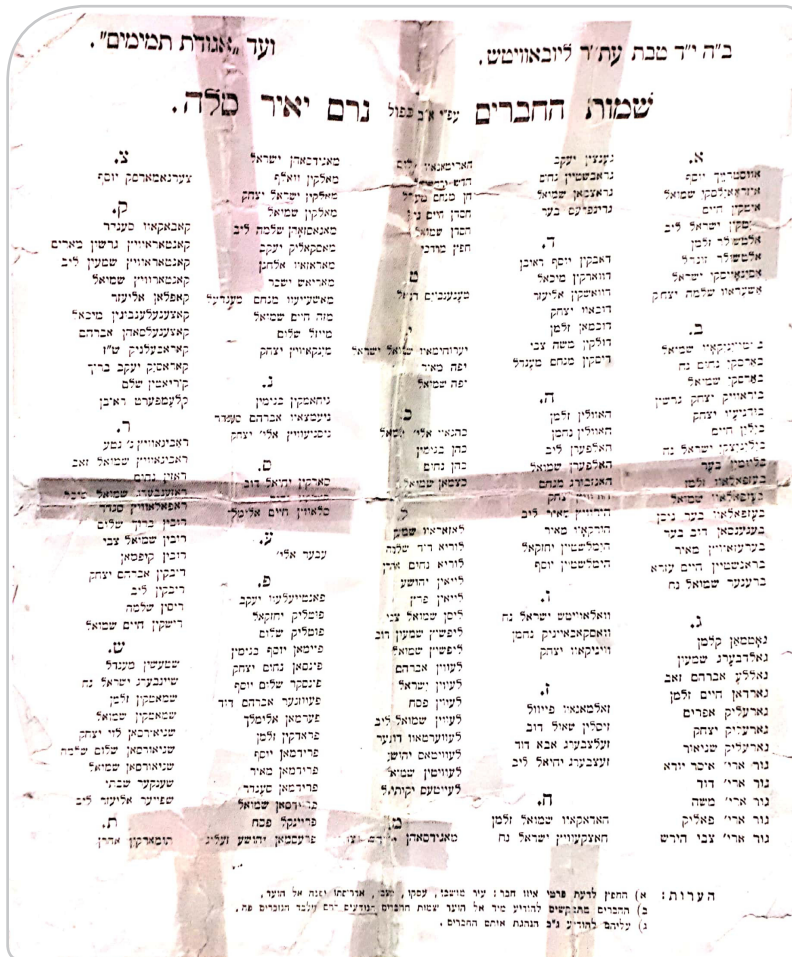
3. ברכות ל, ב.

4. הוספה לכרך א, עמוד 47.

5. שייך לכרך א', פרק שלישי "לידתו - שער נעוריו - נישואיו", עמוד 52

6. עמוד עא

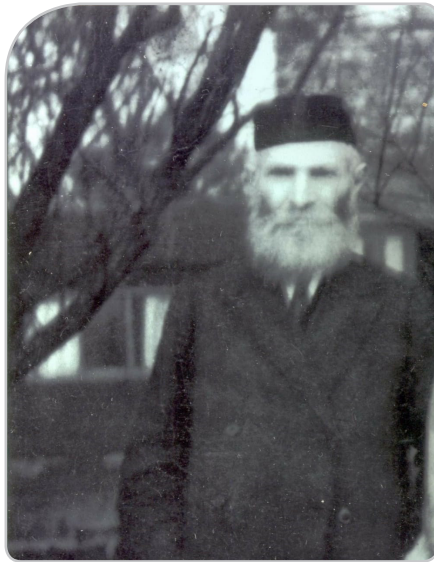
ועד "אגודת תמימים"

"אגודת תמימים", מתאריך "י"ד טבת עת'ר ליובאוויטש", הנושא את הכותרת "שמות החברים", ושם רשומים שמותיהם של אלו שלמדו בישיבת תומכי תמימים בין השנים תרנ"ז-עת'ר, ונישאו לפני התאריך הרשום בראש המסמך,

במסמך זה מופיעים גם שמותיהם של לוי יצחק ושני אחיו, שלדברי הרב לוי, לעת עתה לא ידוע לנו ממקור אחד אשר הם למדו בישיבת תומכי תמימים.

השערות הראשונית שם היא, שעל סמך הנאמר ב"תקנון האגודה" שישנם שני סוגים של חברים; חברים בפועל וסתם חברים, חברים בפועל הם אלו שלמדו בישיבה, ואילו סתם חברים הינם כאלו שדרכם והילוכם בקודש היא בדרך המסורה מפני רבותינו הקדושים - ייתכן ורבי לוי יצחק נרשם לחבר כ"סתם חברים", גם מבלי ללמוד בפועל בישיבה,

אך הרב לוין מוסיף וכותב שם, שאמנם לא ראינו אינה ראייה, וייתכן אמנם שרבי לוי יצחק ואחיו גם למדו בפועל זמן קצר בתומכי תמימים. רבי לוי יצחק נישא בקיץ תר"ס, ואפשר שבמשך השנים תרנ"ח-ס, הוא למד זמן קצר בליובאוויטש.

הרה"ח ר' סענדער נעמעצאוו

בהקשר לכך ראוי לציין את מה שסיפר הרה"ח ר' סענדער נעמעצאוו, שהיה מראשוני התמימים בליובאוויטש⁷:

הגעתי לבית חיינו 770 בתקופה שלפני יו"ד שבט ה'תש"א, ונכנסתי ליחידות אצל הרבי.

בהיותי ביחידות, שאל אותי הרבי האם אני זוכר את שמות התמימים שהיו בזמני בליובאוויטש, וכשהשבתי בחיוב ביקש הרבי שארשום את השמות על נייר.

7. מאת הרה"ח ר' דוד דובאוו ששמע מאביו הרה"ח ר' יהודא לייב, ששמע מהרה"ח ר' סענדער עצמו.

רשמתי את השמות, ובין השמות שציינתי, היה גם אביו של הרבי, רבי לוי יצחק נ"ע.

כשהגשתי את הרשימה, הרבי עבר על הרשימה וסימן בעיפרון ליד כל שם ושם, וכאשר הגיע לשמו של אביו, רבי לוי יצחק, צהבו פניו. והיה נראה שאת זה הוא חיפש.

אוצר כתבי-יד-קודש אצל רבי מאיר שלמה ינובסקי

במכתבו⁸ של אדמו"ר מוהרש"ב אל הרב אברהם דוד לאוואוט, כותב לו הרבי בין היתר אודות נכדו, הרב מאיר שלמה ינובסקי (אביה של הרבנית חנה, רעייתו של רבי לוי יצחק):

"את הדף כתב-יד-קודש כ"ק אדמו"ר זצוקללה"ה קבלתי, ומאוד שמחתי עליו, וגודל תודה חמה לכבוד מעלתו אשר הרשה לנכדו הרב מאיר שלמה שי' לשולחו אלי, כי הוא דבר יקר אצלי עד מאד. ושמעתי אשר נמצא אצל נכדו הנ"ל תשובה כ"ק הררי"ל זצ"ל, גודל בקשתי לאמר לנכדו שי' שישלח אותה לי"..."

פארך⁹ חבוש עליך¹⁰

לפני נישואיו, נהג רבי לוי יצחק לחבוש לראשו קסקט, לבוש שהיה נפוץ באותם ימים לאנשים מן השורה. לפני החתונה ביקשה הכלה שיחליף את הקסקט ויחבוש לראשו כובע, כיאה וראוי לאדם במעמדו ומעלתו.

החתן, בענוותנותו הרבה, לא ראה את עצמו ראוי להתהדר כאנשים מכובדים, אשר רק הם נהגו לחבוש כובע, וסירב לבקשה.

8. שייך לכרך א', פרק שלישי "לידתו - שער נעוריו - נישואיו", עמוד 58

9. שייך לכרך א', פרק שלישי "לידתו - שחר נעוריו - נישואיו", עמוד 63

10. יחזקאל כד, יז

הכלה ביקשה, החתן לא קיבל את הדברים, וכאשר הצדדים לא הגיעו לעמק השווה, הפנו את השאלה, בלית בררה, לפתחו של אדמו"ר מוהרש"ב עצמו.

הרבי השיב שהוא מצדד בדעתה של הכלה, והורה לרבי לוי יצחק להתחיל לחבוש כובע לראשו¹¹.

מינויו של רבי מאיר שלמה כרבה של ניקולייב

במכתב¹² מחודש סיון תר"נ, כותב אדמו"ר מוהרש"ב אל הרה"ח הרב אשר גרוסמן מניקולייב, אודות צוואתו של הרב לאוואוט בדבר מינוי נכדו, הרב מאיר שלמה ינובסקי, כרב על מקומו בניקולייב.

"מכתבו, כן הטעלגרמא, הגיעני, והשבתי על ידי טעלגרמא אשר אם בטוחים בהשערתם שיקיימו מחנם כפי הצוואה, יהי חתנו בראמאנאווקא .. וה"ר מאיר שלמה יאנאווסקי בטח צריך להיות מוסכם כפי הצוואה, וטוב לו כן".

איש¹³ אשר רוח בו¹⁴

סיפר הרה"ח ר' ליפא שפירא¹⁵, כי באחד מביקוריו ביקטרינוסלב¹⁶ בתקופת ימי חג הפסח, היה זה בימי כהונתו של רבי לוי יצחק נ"ע כרב העיר.

11. הרה"ח ר' שמואל הלוי לבקובסקי, בשמו של הרה"ח ר' אהרן יוסף בלניצקי ("נישואי הנשיאים").

12. שייך לכרך א, פרק רביעי "הגאון רבי אברהם דוד לאוואוט נ"ע", עמוד 76

13. שייך לכרך א, פרק שביעי "רבנותו", עמוד 195

14. במדבר כז, יח וביאר רש"י: "להלוך כנגד רוחו של כל אחד ואחד".

15. מפי בנו הרה"ח ר' גבריאל שפירא

16. הרה"ח ר' ליפא הינו חתנו של הרה"ח ר' שניאור זלמן ווילנקיין (ה'מלמד' של הרבי), הוא ורעייתו חנה התגוררו בלנינגרד, ומעת לעת היו מגיעים לבקר בבית הוריהם ביקטרינוסלב.

ב"שבת הגדול" רבי לוי יצחק דרש את "דרשת שבת הגדול" בכמה בתי כנסת בעיר. הוא כיתת את רגליו מבית כנסת לבית כנסת ונשא דברים בפני הציבור הרחב.

ר' ליפא התלווה אל רבי לוי יצחק בהליכתו אל בתי הכנסת, ולימים סיפר שבכל בית כנסת היה רבי לוי יצחק נושא דברים בהתאם לרמתם ואופיים של המתפללים במקום.

בבית כנסת אחד שילב בדרשתו עניני קבלה, בבית כנסת שני דיבר בעניני דרוש, בבית כנסת שלישי דיבר בענינים פשוטים, הלכה למעשה, וכך בכל מקום ומקום בהתאם ולפי צרכי בני הקהילה.

עבודת פסוקי אתה הראת¹⁷

סיפר הרה"ח ר' אריה דב (לייב) איידלמאן¹⁸:

בימי שמיני עצרת ושמחת תורה של שנת תרח"צ לערך, רבי לוי יצחק שהה במלחובקה הסמוכה למוסקבה.

הסדר היה אז, שבסיום אמירת פסוקי "אתה הראת" בפעם הראשונה, התיישבו כולם לאמירת "לחיים" ולהתוועדות קצרה, לאחר מכן אמרו את פסוקי "אתה הראת" בפעם השניה, כשלאחריה שוב התיישבו לאמירת לחיים והתוועדות, וכך גם לאחר הפעם השלישית.

כשהתיישבו להתוועד אחרי סיום אמירת פסוקי "אתה הראת" הראשון, ביקשו מרבי לוי יצחק לומר כמה מילים. רבי לוי יצחק שאל את כל הנוכחים לשמם, והוא אמר שכיון שהכל הרי על פי ההשגחה העליונה, אזי לבטח יש קשר בין שמו של כל אחד לבין הפסוק שהוא אמר. ורבי לוי יצחק ביאר וקשר את הפסוק שאמר כל אחד ואחד,

17. שייך לדרך א, פרק שמיני "חסידים מספרים", עמוד 274

18. הקדמה לילקוט לוי יצחק על התורה שמות-בא. (ה"א קארף שמע זאת ממנו בעת שלמד בישיבת תומכי תמימים בברינוא, צרפת).

עם שמו הפרטי של האומר, כיצד כל פסוק מורה על עבודה מסויימת השייכת במיוחד לשמו הפרטי.

הגבאי ששמע את הדברים, כנראה חשב לעצמו שזה רק "דרוש" נאה וכדומה, והחליט שבפעם השניה הוא יחליף את הסדר. הוא יכבד את כל אחד מהנוכחים בפסוק שונה, לא באותו פסוק שהוא אמר בפעם הראשונה.

כאשר התיישבו להתוועדות בסיום אמירת הפסוקים בפעם השניה, אמר רבי לוי יצחק: כל האמור לעיל, הוא כאשר עומדים בתחילת העבודה, בדרגה נמוכה, אבל לאחרי שמתעלים ואוחזים כבר באמצע העבודה, כשאוחזים כבר באמירת הפסוקים בפעם השניה, אזי סדר העבודה מרומם יותר ושונה מתחילת העבודה, וכך הוא הסביר כיצד שמו של כל אחד ואחד מתאים לפסוק שאמר בפעם השניה, באופן העבודה הנעלה יותר.

גם בפעם השלישית החליף הגבאי את סדר הפסוקים של הנוכחים, וגם בהתוועדות השלישית שלאחר סיום אמירת "אתה הראת" השלישי, הסביר רבי לוי יצחק, לפליאת כולם, כיצד לפי סדר העבודה הנעלה ביותר, בסדר אמירת הפסוקים בפעם השלישית, שייך כל פסוק לכל שם ושם של מי שאמר אותו, בהתאם לשמו ובהתאם לאופן העבודה הנעלית.

מופת גלוי

מספרים בני משפחתו של הרה"ח ר' ברוך קופרמן:

כאשר ר' ברוך נולד, פניו היו כחולות והרופא איתר איוושה בליבו, ובדיקות נוספות העלו, כי סיכוייו להישאר בחיים קלושים ביותר. הרופאים לא הסתירו מהוריו, כי זו שאלה של שעות, אולי ימים, עד שישב את נשמתו לבוראה.

ר' ברוך קופרמן

ההורים מיהרו לביתו של רבי לוי יצחק וגללו בפניו את כאבם והפחד שלהם.

לאחר ששמע את חוות-דעתם של הרופאים, הגיב רבי לוי יצחק אמר: "אל תדאגו. הוא יחיה, ויחיה שבעים שנה". ואכן, להפתעת הרופאים, התינוק הבריא וגדל לתפארה.

ההורים צפנו בליבם את הבטחת רבי לוי יצחק שיחיה שבעים שנה ולא

סיפרו על כך לבנם ולו מילה אחת. רק סמוך לפטירתם סברו שאין זה מן ההגינות שלא לספר לבנם ברוך את תולדות ימי הבראשית שלנו, בבחינת "אל תמנע טוב מבעליו".

משהגיע ר' ברוך לגיל 70 היה אומר: "כל יום נוסף שאני חי זוהי מתנה מהקב"ה", והיה שמח בחלקו.

ויהי היום ור' ברוך לקה במחלה הנוראה, ולאחר משך זמן קצר השיב נשמתו לבוראה כשהוא בן שבעים ואחת.

מר¹⁹ יונה כסה פקד את ביתם של רבי לוי יצחק והרבנית חנה במשך כחמש שנים, ובשנים מאוחרות יותר הוא תיאר בתקשורת הישראלית את זכרונותיו מאותם ימים.

מן הראוי לציין קטע ממכתב-דו"ח אל הרבי שהרה"ח ר' שלום דובער (ברק'ה) וולף כתב לרבי בתאריך י"ד אב תשל"ד (ימים ספורים

19. שייך לכרך א, פרק שמיני "חסידים מספרים", עמוד 282

לפני יום היארצייט השלושים של רבי לוי יצחק), ובין היתר הוא מדווח:

"שוחחתי עם (משה) אישון אולי הוא יעשה משהו לגלי צה"ל לשבוע הבא על אביו של כ"ק אד"ש. הצעתי לו אולי לראיין את יונה כסה בזה, הוא אמר לי שהוא איש מפא"י ויש גם קצת פוליטיקה בגלי צה"ל, אבל הוא יבדוק ויתן תשובה"²⁰.

מסירת הנפש של ההורים

השוחט²¹ הרה"ח ר' אברהם אבא רוגאלין היה ממקורביו הנאמנים של רבי לוי יצחק, והוא נאסר זמן קצר אחרי מאסרו של רבי לוי יצחק מתוך מטרה שהוא ישמש כ"עדות מפלילה" נגדו, ועבר שם חקירות ועינויים קשים.

תיק החקירה שלו מאוחד עם תיק החקירה של רבי לוי יצחק, וגם הוא בתום החקירות הוגלה לערבות קזחסטן.

אחרי נפילת מסך הברזל, בנו, ר' שניאור זלמן יצא מרוסיה, ובחורף תש"נ הוא הגיע לרבי ועבר ב"חלוקת הדולרים".

בעברו ליד הרבי אמר ר' שניאור זלמן: "אני מיקטרינוסלב, הגעתי, אבי היה שוחט אצל אביכם, אסרו אותם יחד בשנת 39, והיגלו אותם לקזחסטן..."

הרבי השיב לו: "הקב"ה יברך אותך בכל צרכיך, ושבני משפחתך יידעו על מסירת הנפש של ההורים, וילכו אף הם בדרך זו, באופן טוב, במקומות מגוריהם".

20. דובר שלום, עמוד 222

21. שייך לדרך א, פרק שמיני "חסידי מספרים", עמוד 296

שיעור-תניא בליובאוויטש

הרה"ח²² ר' שמואל גראסמאן סיפר²³, כי בהיותו תלמיד בישיבת תומכי תמימים בליובאוויטש, בין השנים תרס"ה-תרס"ז, הגיע פעם רבי לוי יצחק לליובאוויטש, והנהלת הישיבה ביקשו ממנו למסור שיעור בפני התמימים.

רבי לוי יצחק מסר שיעור עמוק מאוד, במשך יותר משעה וחצי. תוכן השיעור היה, מדוע אדמו"ר הזקן פותח את פרק י"ב בתניא במילה "והבינוני", בתוספת האות ו', ולא "הבינוני".

הרה"ח רבי שמואל שניאורסאהן

רבי²⁴ שמואל שניאורסאהן, אחיו של רבי לוי יצחק, נולד בשנת תרמ"ח ביישוב פודובריינקה שבאיזור העיר הומיל.

על פי עדותו בתיק החקירה שלו (ראה להלן), בשנת תרס"ט עבר להתגורר אצל אחיו רבי לוי יצחק ביקטרינוסלב, ועסק שם "כמורה ללשון הקודש", ובשנת תר"ע עבר לעיר ניקולייב.

ביום א' באלול תרע"א, נשא לאישה את הרבנית מרים גיטל, בתו של הגה"ח רבי מאיר שלמה ינובסקי, אחותה של הרבנית חנה, אמו של הרבי, וביום כ"ח באלול תרע"ו נולד בנם יחידם, מנחם מענדל.

בשנת תרע"ז נתמנה לרבה הרשמי של ניקולייב, ושימש בתפקידו עד שנת תר"פ. בשנת תרפ"ד נתמנה שוב לרבה של ניקולייב ושימש בתפקידו עד שנת ת"ש.

ביום ד' בתמוז תש"א נעצר ע"י השלטונות באשמת "תעמולה אנטי-סובייטית" ואחרי תקופת החקירות נגזרו עליו שלוש שנות עבודת-

22. שייך לדרך א, פרק אחד עשר "קשריו עם רבו הרבי הרש"ב", עמוד 364

23. מתוך הקדמת הספר "ילקוט לוי יצחק על התורה" וישב-ויחי.

24. שייך לדרך ב, פרק שנים עשר "משפחתו", עמוד 9

פרך במחנה עבודה באיזור העיר טומסק שבסיביר, אך לאחר כשנה וחצי בגלות זו, בחודש אדר א' שנת תש"ג, שוחרר ממקום גלותו בגלל תשישות ואי-ספיקת הלב.

לאחר שחרורו הגיע רבי שמואל לבית בנו מנחם מענדל שהתגורר באותם ימים בעיר טשרדזאו שבמדינת טורקמניסטן (אליה הוא ברח מאימת הגרמנים), שם חי רבי שמואל את השנה האחרונה לימי חייו, ונפטר ביום יו"ד²⁵ בכסלו שנת תש"ד.

היה גאון עצום ובעל כשרונות נדירים. בקי נפלא בתורת החסידות ובתורת הנגלה.

"שלך היא"

ישנן²⁶ לא מעט עדויות מילידי יקטרינוסלב שהרבי, בילדותו, היה לומד עם אביו רבי לוי יצחק לילות שלמים,

בהקשר לזה ראוי לצטט קטע משיחתו של הרבי מיום ההילולא כ"ף אב תשל"ט²⁷, בו הרבי מתבטא באופן מיוחד על התורה שהוא למד מאביו.

את ההתוועדות הרבי פתח בשיחה אודות יום היארצייט של אביו וההוראה שיש להפיק מכך, והרבי המשיך וערך בשיחה זו "הדרן" עמוק, סיום, על מסכת תענית.

בשיחה לאחר מכן הרבי למד הוראה משיעור החומש היומי בחת"ת, לאחר מכן האריך בנושא לימוד תינקות של בין רבן, דיבר אודות היהודים יוצאי רוסיה, ושוב הרחיב ב"הדרן" איתו פתח את ההתוועדות, כך שיחה אחר שיחה, נושא אחר נושא,

ובפתח השיחה השישית, הרבי מתנצל כביכול על כך שעדיין לא הזכיר דבר תורה מאביו, והוא הסביר את הדברים בביטוי מיוחד מאוד:

"זהו דבר רגיל שביום ההילולא מזכירים ענין תורני בשמו של בעל ההילולא.

"אך בנידון דידן, אין צורך להבהיר זאת, זאת על יסוד דברי הגמרא המספרת שרבי יוחנן הקפיד על כך ש"ר' אלעזר אמר לשמעתיא בי מדרשא ולא אמרה משמיה דר' יוחנן", והשיבו לו על כך שאין צורך להדגיש ולציין זאת, כי "ר' אלעזר תלמיד יושב ודורש סתם, והכל יודעין כי שלך היא"²⁸.

"ושם, בגמרא, מדובר על תלמיד סתם, שהוא לא בנו של ר' יוחנן - על אחת כמה וכמה כאשר מדובר על תלמיד שהוא גם בנו (. .) שאין כל צורך להדגיש ולהזכיר זאת בשמו, כיון ש"הכל יודעין כי שלך היא", הכל הוא ממנו ...

הריקוד האחרון²⁹

בימי שמיני עצרת ושמחת תורה תפר"ח היה הרבי בבית הוריו. היו אלו ימים ספורים לפני פרידתם, לפני צאת הרבי מגבולות ברית המועצות.

הרבנית חנה סיפרה לימים: "אף אחד, מלבד בעלי ואני, לא ידע כי בננו עומד לצאת לדרכו הרחוקה ... באותו יום שמחת תורה התוועדו הרבה מאוד; רקדו ללא שיעור, כדי להסתיר, כביכול את רגשותינו האמיתיים. התאמצנו באותו יום-טוב בכל כוחותינו להיות שמחים ורעננים יותר מתמיד.

"חסיד קוצק היה בעירנו - מספרת הרבנית - אשר פיזז וכרכר, ובאותו מחול רקד גם בננו. הבטתי בעיניו, וראיתי בהן כמה כואב לו הדבר שעליו לעזוב אותנו.. אולם הן גם אמרו, כביכול: אמא, אל תדאגי"...

בהזדמנות אחרת סיפרה הרבנית אודות אותו מחול שהרבי רקד בו עם אותו חסיד קוצק:

"התגורר אז בעירנו חסיד קוצק, הוא רקד בשמחה רבה ושר שיר, שבעבורנו, כמו זרה מלח על הפצעים אותם ניסינו להעלים האחד מזולתו".

הרבנית אף זכרה את מילות השיר:
 "יענקל פארט אוועק, אין א ווייטען וועג -
 אין א ווייטען וועג, אן א קאפקע געלט.
 יענקל קומט צוריק, פון דעם ווייטען וועג
 מיט א פולע געלט"..
] = יענקל יוצא לנסיעה, לדרך רחוקה -
 לדרך רחוקה, ללא פרוטה שחוקה.
 יענקל מן הדרך שב,
 וברשותו ממון רב].

אוצרות יהודיים³⁰

בין אותם יהודים בודדים שהיו בציאלי במקום גלותו של רבי לוי יצחק, היה גם ר' יעקב הכהן קפלן, שהיה אז בחור צעיר.

ר' יעקב מספר על פגישתו הראשונה עם רבי לוי יצחק והרבנית חנה, במהלכה הוא סיפר להם על מקום מגוריו ומשפחתו, ובין היתר

30. שייך לדרך ב, פרק עשרים ואחד "הגלות", עמוד 415

סיפר על תלמידיו של אביו, שהיה מלמד, שידעו לא רק גמרא ורש"י אלא גם תוספות ומהרש"א, "אבל אני - אמר ר' יעקב לרבי לוי יצחק - לא זכיתי להיות ראוי לאבי", ורבי לוי יצחק הגיב על כך: "דו ביסט ראוי", כן ראוי אתה.

ר' יענקל אמר לרבי לוי יצחק, שהוא יצא כמו שהוא נראה כעת, כמו שגם בניו של משה רבינו ע"ה לא יצאו כמוהו, שהרי התורה כותבת "אלה תולדות אהרן משה"³¹, אך לאחרי זה נמנים רק בני אהרן ולא בניו של משה רבינו...

כששמע זאת, פנה רבי לוי יצחק לרבנית חנה ואמר: "וואלגעראן זיך דא אוצרות" [= "מתגלגלים" כאן אוצרות]³².

תודה על העזרה

ר' ישראל פרנקל

הרה"ח³³ ר' ישראל פרנקל היה מעסקני הציבור בסמרקנד, והיה מסייע לרבי לוי יצחק ממקומו באמצעות משלוחי מזון וכדומה.

כאשר הוא נכנס בפעם הראשונה ל'יחידות' אצל הרבי, בחודש תשרי תשכ"ח, הוא סיפר לרבי על עזרתו לאביו, בעת שהותו באלמא-אטא

31. במדבר ג, א

32. הרה"ח ר' מיכאל קלמן שרשם את הדברים (במכתב אל הרבי) מפי ר' יעקב.

33. שייך לדרך ג, פרק עשרים וארבעה "השחרור - אלמא אטא", עמוד 51. הוספה בהמשך להערה מס' 9:

כשהרבי שמע זאת, נעמד מלוא קומתו ואמר לו: "כך?! אתם עזרתם לאבי? יישר כח גדול, יישר כח גדול!"³⁴

מהו "בעל בשר"³⁵

סיפר הרה"ח ר' דובער אלעניק: בהתוועדות שמחת בית השואבה תש"ז ירד גשם רב ועלו להתוועד ב'זאל' הקטן. בהתוועדות הזכיר הרבי את דברי הגמרא (ברכות יג) "פרקדן לא יקרא קריאת שמע", כי הדבר מגונה, אלא יש להטות את הגוף על הצד ולקרוא. בהמשך הדברים שואלת הגמרא על רבי יוחנן שהיה "מצלי וקרי" גם מבלי להטות את גופו, ומבארת: "שאני רבי יוחנן, דבעל בשר הוה",

הפירוש הפשוט הוא שכיון שרבי יוחנן היה "בעל בשר", קשה היה לו להטות את גופו על הצד, ולכן הותר לו לקרוא כשהוא שוכב פרקדן, אך הרבי ביאר את הדברים, בשם אביו, באופן נעלה:

הרבי אמר ששמע מאביו, שכוונת הגמרא היא שרבי יוחנן היה "בעל בשר" במובן שהוא היה בעל-הבית על הבשר הגשמי שלו, הוא השליט את הצורה על החומר, לכן היה יכול לקרוא קריאת שמע גם כאשר הוא שוכב פרקדן.³⁶

קטניות ופסח

סיפר הרה"ח ר' יוסף גולדברג, ששבת אחת הי' ביקטרינוסלב, ואמר לו רבי לוי יצחק: "מבלי להכנס לצד ההלכה שבדבר, הרי קטניות וחג הפסח אינם תואמים על פי שרשם"³⁷.

34. מפי בנו הרה"ח ר' שמואל חיים פרנקל

35. שייך לדרך ג, פרק עשרים ותשעה "מנהגיו ואמרותיו", עמוד 210

36. מרשימת הרב אלעניק, "היכל מלך" לוד, חוברת ה עמ' 13

37. "תולדות ר' יוסף", תשורה בלינוב, יב תמוז תש"ע.

יש להשוות את הדברים עם המובא בתורתו של רבי לוי יצחק³⁸, המבאר שקטניות, מלשון קטנות, בחינתם הוא דינים וגבורות, מוחין דקטנות (ולכן הם גם אדומות), ואילו חג הפסח הוא בחינת חסדים, יציאה ממצרים, יציאה מהמיצר של מוחין קטנות. כך שתוכנם של קטניות אינו תואם לתוכנו של חג הפסח.

חוב שלא עומד להפרע

אודות³⁹ עזרתו של ר' יוסף נימויטין לרבנית חנה, אמר הרבי בהתועדות⁴⁰:

"בהמשך להמדובר אודות היארצייט - נמצא עמנו כאן יהודי שזכה לעזור ולסייע לבעלת היארצייט בעניני אכילה ושת' כפשוטם, ועשה זאת בסבר פנים יפות כו', וכל זה - למרות הקושי שהי' בדבר במדינה ההיא ובימים ההם.

(כ"ק אדמו"ר שליט"א חי"ך, ואמר:) "מצד כיבוד-אם הרי זה חיוב שהי' מוטל עלי, ולכן, עד היום הזה אינני יכול לפרוע ("אויסצאלן") עבור זה, ובאמת, אינני כלל רוצה לפרוע ("איך וויל זיך גאר ניט אויסצאלן"), מכיון שזוהי חובה נעימה כו'.

"ובוודאי ישלם לו הקב"ה שכרו בטוב הנראה והנגלה, להתברך בכל המצטרך לו ולזוגתו ובני ביתו, רוב נחת מבנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות, לאורך ימים ושנים טובות, ויזכה לרקוד לקבלת פני משיח צדקנו.

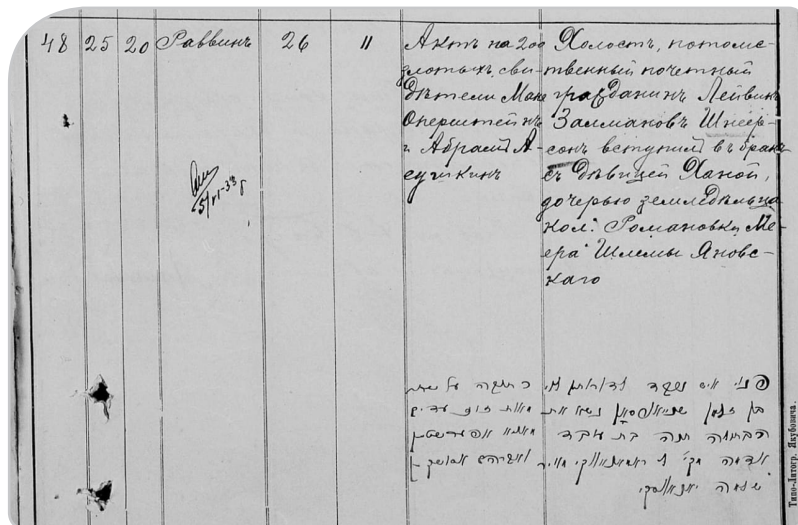
"ומובן שבזה נכללת גם ברכה והצלחה להוסיף בעבודת ה', אשר, על-ידי-זה ניתוסף עוד יותר בהמשכת ברכתיו של הקב"ה".

38. לקוטי לוי יצחק תנ"ך ומאמרי רז"ל, עמוד קפב ואילך
39. כך ג, פרק שלושים ושניים "הרבנית חנה ע"ה", עמוד 291
40. ו' תשרי תשמ"ט, התועדות תשמ"ט א, 49

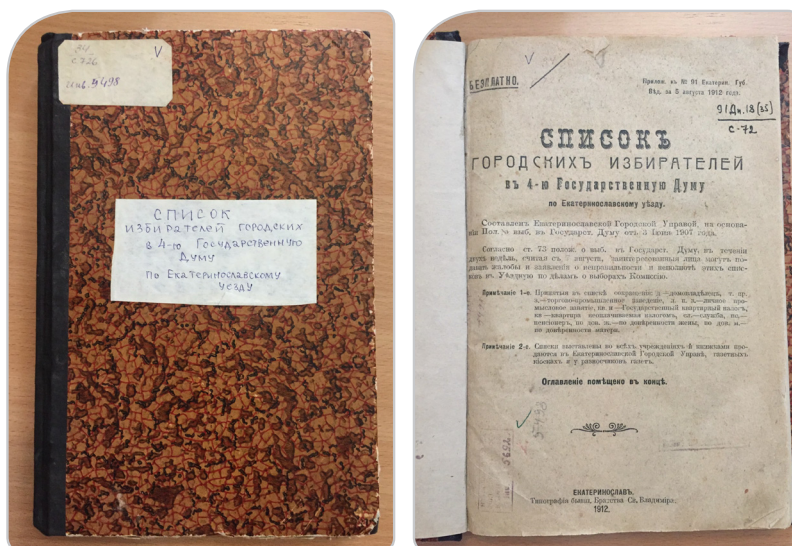
צילום¹ רישום הנישואים של רבי לוי יצחק והרבנית חנה, מתוך פנקס הקהילה בניקולייב.

גילאים:	כתובה על שתי	פנוי, איש נכבד לדורותיו לוי
גבר: 25	מאות זוז, עדים	בן זלמן שנייאורסאן, נשא את
אשה: 20	מאניא אפערשטיין	הבתולה חנה בת עובד
	ואברהם אסושקין	אדמה מקו' (לוניא) 1 ראמאנאווקי, מאיר
		שלמה יאנאווסקי

1. שייך לדרך א, פרק "לידתו - שחר נישואיו - נישואיו", עמוד 61

שמו² של רבי לוי יצחק מופיע ב"פנקס רישום יהודים בעלי זכות בחירה ביקטרינוולסב 1912"³, שנת תער"ב (כשלוש שנים אחרי הגעתו לכהן פאר כרב העיר).

לצד שמו, "שניאורסאהן לויק זלמנוביץ", מופיעים האותיות KB, H, המסבירים את סיבת היותו בעל זכות בחירה. משמעות אותיות אלו: KB קווארטירא, דירה. H (ב ברוסית) נאלוג, מס, דהיינו - משלם מס על דירתו. בשל העובדה שרבי לוי יצחק שילם מס על הדירה בה התגורר, הוא היה זכאי להצביע בבחירות.

2. שייך לכרך א, פרק שביעי "רבנותו", סוף עמוד 153
3. התודה להרה"ח הר"ר אליהו שוויכה על מסירת צילומים אלו

Шмайцерь Зорох Арон кв н
 Шмермингъ Симоъ Бенціон Моши
 кв н
 Шморговеръ Дав Исаак кв н
 Шмароверъ Исаак Хаим кв н
 Шмуклеръ Шолимъ Шлемов кв н
 Шмуклеръ Хаимъ Арон кв н
 Шнейдеръ Морд Хаим д
 4225 Швайдерманъ Авр Пейсах д
 Швац Иосиф Абел кв н
 Швейсзонъ Лейвикъ Зальман кв н
 Швейеръ Дав Абрам кв н
 Швейеръ Абрам Сруль Боньков д
 Шнейдеръ Урьяшъ Лейзеръ Зусман
 т пр а
 Швейдеръ Самуилъ Абрам л пр а
 Шнейдеръ Хаимъ Израил д
 Шнейдеръ Иосиф Абрам кв н
 Шнейвайсъ Михель Абрам кв н
 Шнейвансъ Кельманъ Абрам кв н
 Шнейдеръ Исеръ Ельевъ кв н
 Шнейдеръ Иосиф Абрам кв н
 Швейдеръ Ицка Шмуль Юдковъ
 кв н
 Шнарманъ оуъ же Спирельманъ
 Мееръ Айзикъ Сендер сал
 Шнарманъ Мордухъ Айзиков кв н
 Шволь Айзикъ Мордух т пр а
 Шволь Лейба Мордух т пр а
 Шволь Иосиф Вольф кв н
 Шор Янкель Лейбов т пр а
 Шоръ Мордко Евстев т пр а
 Шоръ Шмая Лейзер кв н
 Шостокъ Юда Арон т пр а
 Шоферъ Янкель Ицков кв н
 Шохоръ Абрамъ Беньям кв н
 4250 Шохетъ Самуилъ Хаим л пр а
 Шохетъ Моисей Хаим т пр а
 Шпанерманъ Ицигъ Янкель Идет
 кв н
 Шварбергъ Лейба Янкель кв н
 Шварбергъ Беньям Янкель д
 Шпизеръ Лейба Ушер т пр а
 Шпизельникъ Дав Ицк т пр а
 Шварбергъ Герш Лейбов т пр а
 Шпундетъ Самосель Нахемов кв н
 Штамлеръ Мендель Гиршев т пр а
 Штайншайдеръ Янкель Хилев д
 Штельбеваль Мих Иосиф кв н
 Штельбеваль Иосиф Гершев кв н
 Штембергъ Ил Морд Лейб т пр а
 Штейфъ Лейба Мошевъ кв н
 Штевдеръ Ицка Герш т пр а
 Штевдеръ Исон Герш л пр а
 Штереманъ Гершъ Лейбов кв н
 Штеритъ Аронъ Лейбов кв н
 Штейнбергъ Сруль Хаим кв н
 Штейнвольфъ Гил Израил т пр а
 Штейнгардъ Вульфъ Иосель Иосел
 кв н

Штейнгартъ Нохимъ Мошк кв н
 Штейнгартъ Эля Хаим Лейб кв н
 Штейнгардъ Фидель Мошк кв н
 4275 Штейнбокъ Ная Шлемов кв н
 Штейнгардъ Лейба Мошков кв н
 Штейфельдъ Овсѣй Есель Вульф
 Штейнъ Мендель Абрам т пр а
 Штейнъ Дувидъ Санехіов кв н
 Штейнъ Хананъ Менделъ кв н
 Штейнъ Нухимъ Мих Авр кв н
 Штейнъ Симоъ Бенц Пина кв н
 Штейнгартъ Морд Мееръ Ицк кв н
 Штейнбергъ Илья Морд Лейб кв н
 Штейнманъ Морд Лейб Нух кв н
 Штейнгартъ Мендель Вульф кв н
 Штивельманъ Іехель Тадр Галер
 кв н
 Штирерманъ Фроимъ Шмулер кв н
 Штофъ Абрамъ Гершк кв н
 Штраймшпъ Пина Иосиф т пр а
 Швалдеръ Вульф Авр Лейб кв н
 Шубовъ Исаакъ Іудов т пр а
 Шубовъ Зусман Іудов л пр а
 Шубъ Аронъ Симо т пр а
 Шубъ Залымъ Шамон т пр а
 Шубъ Мошна Семен кв н
 Шубъ Рохимель Мошевъ кв н
 Шубъ Эля Моши кв н
 Шубъ Хаимъ Берко Мошнев кв н
 4300 Шулманъ Изр Меер Шав
 т пр а
 Шулманъ Ицка Зусев кв н
 Шулманъ Мошна Симо л пр а
 Шулманъ Берко Хаим кв н
 Шулманъ Мойсей Файши д
 Шулманъ Залм Янкел д
 Шулманъ Ян Вульф Шав кв н
 Шулштейстеръ Аврумъ Вольф Мо
 кв н
 Шулштейстеръ Абрамъ Арон кв н
 Шуляковский Янкель Ицк кв н
 Шуляциъ Исаакъ Меер кв н
 Шумскій Мендель Лейбов кв н
 Шумяциъ Юда Лейба Берк кв н
 Шумъ Ицка Зусим кв н
 Шумъ Шямовъ Дув Залм кв н
 Шураней Абрамъ Гершк кв н
 Шурманъ Ицка Лейбов кв н
 Шурхичъ Абрамъ Лейзер кв н
 Шуръ Ицка Израил кв н
 Шустеръ Цоцикъ Абрам л пр а
 Шустеръ Зикель Абрам л пр а
 Шустеръ Янкель Мошна Алъ кв н
 Шухатовичъ Зеликъ Хаим д
 Шухманъ Шудинъ Иосел кв н
 Шуголевскій Моис-Мордух Ш
 ловъ л пр а
 Шедровичъ Моисей Яковлевъ кв н
 4325 Шегловъ Аврумъ Рувим кв н

לרבי⁴ לוי יצחק היו שני אחים, רבי שמואל ורבי שלום-שלמה.
לרבי שמואל היה בן יחיד בשם מנחם מענדל, שהיה בקשר קרוב
עם הרבי.
להלן צילום כתב יד קדשו של הרבי, פ"נ בקשת ברכה אל אדמו"ר
מוהריי"צ⁵, אודות מנחם מענדל זה.

ב"נ
אני לעורכי החיים כדיו מעורר החיים והסליחות על קן צופי
אנחם אענני דן אהים גילי איתתך ומתן אשנה טוהה ונתונה,
שיסתפק לאורך הטוב לפני דל. הצבאים, יהי חיי אעמה, ויצלא
בניסתי ובענפתי דל יחיו דאעמה דכנס ודכההזה.
וזל אמת ויאפיהם שיפתחו ומתן אשנה טוהה ונתונה דל
הצבאים, יחיו חיי אעמה ולא יפעו אש דאגה ועלמנ חו ואין
צוד ומסר יעצלו את כולם דצוד הנאה זה נראה
אנחם אענני דן חנה

4. שייך לכרך ב, פרק שנים עשר "משפחתו", עמוד 15
5. אוצר מנהגי חב"ד, אלול-תשרי, עמוד תד

כתובה על
שתי מאות זוז
עדים מאניא
אפערשטיין ואברהם
אסושקי³

אלול 1
אוגוסט 12⁴

חתימת ממלא מקום הרב
ב-2 במרץ 1930 הונפקה תעודת נישואין ב"זקס" הסובייטי

גילאים:
גבר: 23
אשה: 29
מס' סידורי 111

3. עדים אלו חתומים גם על רישום הנישואין של רבי לוי יצחק, ראה לעיל עמוד 25.
4. תאריך ה-12 באוגוסט ור"ח אלול של שנת תרע"א, תואמים בשל העובדה שעד מהפכת 1917 הלוח הרוסי פיגר ב-13 יום מהלוח הכללי.

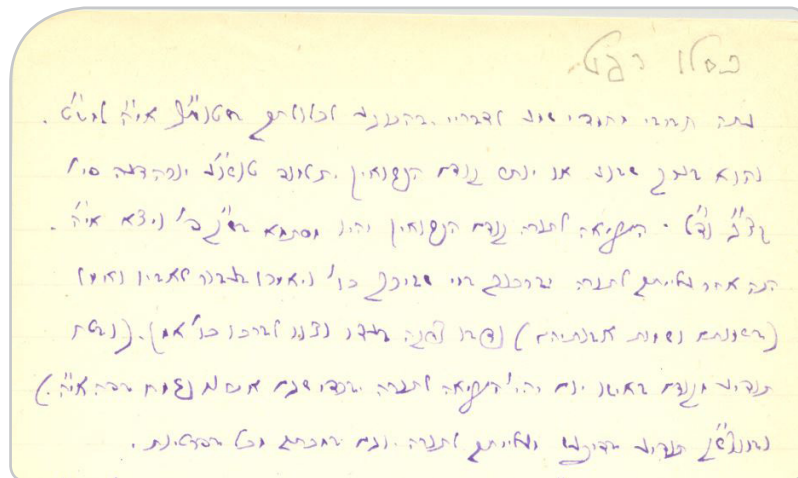

רבי לוי יצחק יושב מאחורי מסך הברזל, ובנו, הרבי, עומד לקראת חתונתו, והוא מעברו השני של המסך.

רבי לוי יצחק משגר אליו מכתב אחר מכתב, מכתבים תורניים הספוגים ברגש ובדמע. את כל עומק מוחו ורוחב לבו הוא מכניס אל שורות מכתביו.

במכתב זה רבי לוי יצחק מורה לרבי כיצד לנהוג בימים הסמוכים לחופתו, עם הוראות מפורטות.

בראש המכתב הרבי מציין בכתב ידו את תאריך המכתב "כסלו רפ"ט".

כסלו רפ"ט.

עתה חביבי מחמדי שמע לדבריי, בהנוגע לכלולתך בשטומ"צ אי"ה למז"ט. והוא בערך שבוע או יותר קודם הנשואין, תלמוד טוש"ע יורה דעה סי' קצ"ג וד"ל. הקריאה לתורה קודם הנשואין יהי' מסתמא בש"ק פ' ויצא אי"ה. הנה אחר עלייתך לתורה יברכוך במי שברך וכו'

ויאמרו בעבור שאביו ואמו (בשמותם ובשמות אבותיהם) נדבו צדקה בעדו וצוו לברכו כו' אמן. (ובטח תודיע מקודם באיזו יום יהי הקריאה לתורה בכדי שאנחנו נשמח בפה אי"ה). ובמוצש"ק תודיע בדיפעש מעלייתך לתורה, וגם במכתב מכל בפרטיות.

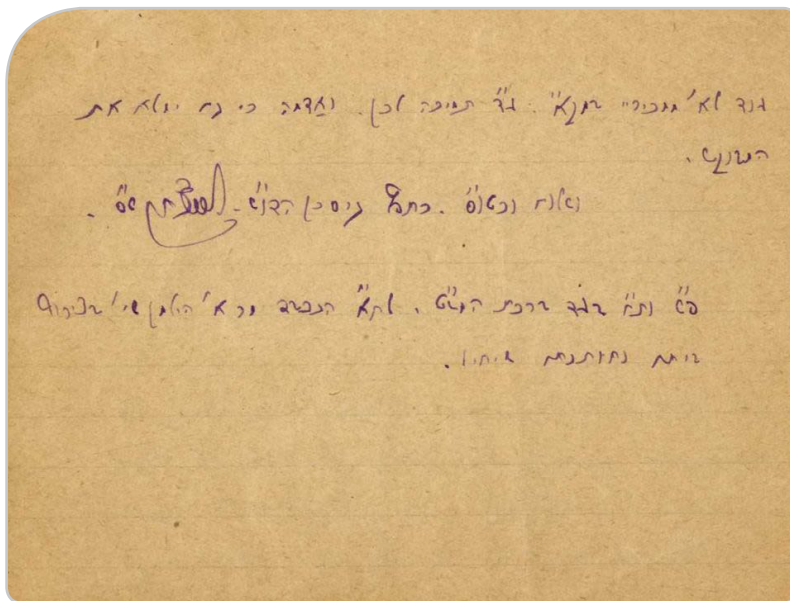
אחרי⁷ חתונתו של הרבי, שלחו רבי לוי יצחק והרבנית חנה מכתבים לגיסה והאחיינית שבארץ הקודש, מרת רחל שניאורסאהן (אלמנת אחיו רבי שלום שלמה) ובתה זלדה.

ק"ה . אר"כ . תרס"ט .

בניבואה (באטריאליאן)

כבוד גיסתי יתעצת רחל תמול .

ת"י מדת ה'ט"ס והחכמה והמאמר של אה"ת שיהיו אה"ת
 אה"ת לא נשאלו אל המעשה . וכל כבוד שיהיה יענה . ונען
 זה כבוד . ולא נשאלו ה'אלה נהי . נשאלו ה'אלה ה'אלה .
 נשאלו ה'אלה . שיהיו מאושרים ויגדלוהו כל ימינו בל ידע .
 יהיו חייבת אלנו והנש"ק . נש"ק הארץ . יתעצת ג'תעצת . יתעצת
 ונשאלו . יתעצת ה'אלה . נשאלו ה'אלה . נשאלו ה'אלה .
 כבוד נש"ק ה'אלה . נש"ק ה'אלה . נשאלו ה'אלה .
 אה"ת יתעצת . יתעצת ה'אלה . נשאלו ה'אלה .
 נשאלו ה'אלה . נשאלו ה'אלה . נשאלו ה'אלה .
 גבול היה שיהיה . נשאלו ה'אלה . נשאלו ה'אלה .
 נשאלו ה'אלה . נשאלו ה'אלה . נשאלו ה'אלה .
 נשאלו ה'אלה . נשאלו ה'אלה . נשאלו ה'אלה .
 נשאלו ה'אלה . נשאלו ה'אלה . נשאלו ה'אלה .
 נשאלו ה'אלה . נשאלו ה'אלה . נשאלו ה'אלה .

כבוד גיסתי הרבנית רחל תחי'

ת"ח בעד המז"ט והברכות לחתונת בני עם ב"ג שיחיו למז"ט. אנחנו לא נסענו אל החתונה, מפני כמה סיבות שונות, ומובן עד כמה שלא נעים הי' לנו מזה, וצריך לקבל הכל באהבה, ואך יתן השי"ת שיהיו מאושרים ומוצלחים כל ימיהם בכל דבר, יחיו חיי נחת שלווה והשקט, וכל האלפי ברכות מקרובים ידידים ומכירים יחולו על ראשם לטוב להם כל הימים, ונזכה לקבל מהם רוב נחת וענג בכל טוב רו"ג.

ויעזור השי"ת לכן כי תגדלו את בתכן מתוך הרחבה, תפרח כגפן וכשושנה, וכולנו יחד נזכה לראות ממנה נחת וכל טוב בנפש ובבשר.

מפני רוב טרדות נתאחרה תשובתי ואתכן הסליחה, צר לי מאד שלא שלחתי לכם מאומה זה משך זמן. אין שום עצה לזה, כי אין מקבלים בפה בשו"א. זה כשבועיים שכתבתי לידידי הרב לאקשין שישלח לכן כ"ה שקלים, ואני אשלם לבתו שבפה. גם ביקשתיו שישתדל שיתמכו

אתכן מקופות העזרה שבמחנו, מדי חודש בחדשו. אבטח כי ישים לב לדבריי, ותודיעוני פשר דבר אם מלא את מבוקשי. כתבתי עוד לא' ממכיריי במקום אחר על-דבר תמיכה לכן, ואדמה כי גם ימלא את המבוקש.

ושלום וכט"ס כחפץ גיסכן הדו"ש

לוי יצחק ש"ס

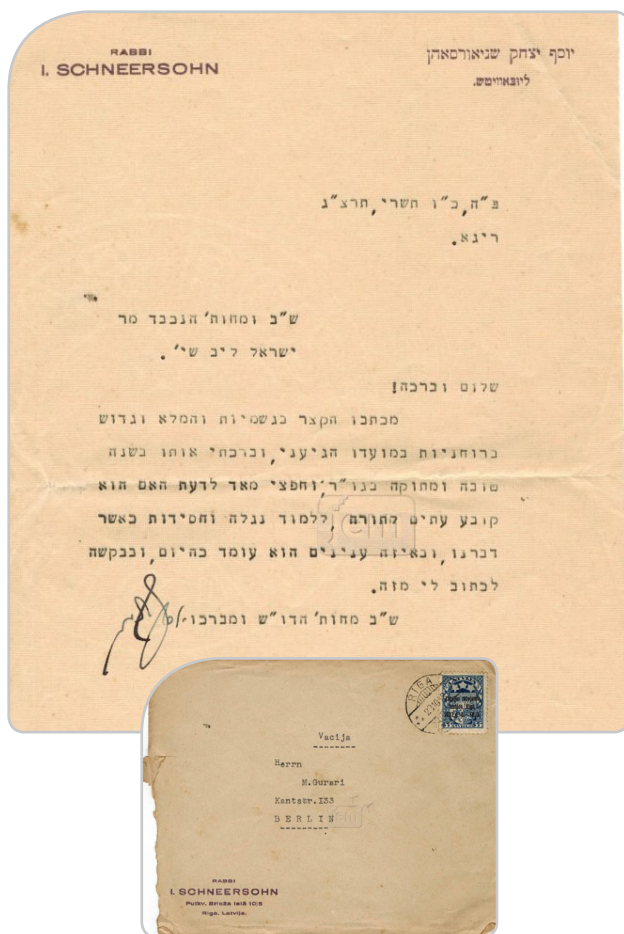
פ"ש ות"ח בעד ברכת המז"ט, לחתן-אחותה הנכבד מר אשר הילמן שי', בצירוף ביתו וחותרתו שיחיו.

ר⁸ ישראל אריה ליב יצא את רוסיה בסוף חורף תר"צ, והתיישב
בברלין, שם שהה כבר אחיו הבכור, הרבי.

בקיץ תר"צ שהה אדמו"ר מוהריי"צ בברלין ופגש בר' ישראל
אריה ליב, ובמכתביו אל הרבי בחודשים לאחר מכן, מעביר אדמו"ר
מוהריי"צ באמצעותו שליחויות ובקשות אל אחיו.

בתשרי תרצ"ג היה אדמו"ר מוהריי"צ בריגא, ומשם הוא שולח
מכתב לר' ישראל אריה ליב⁹:

8. שייך לדרך ב, פרק ארבעה עשר "רבי ישראל אריה ליב", עמוד 132

ב"ה, כ"ו תשרי, תרצ"ג

ריגא.

שאר בשרי ומחותני הנכבד מר

ישראל ליב שי'.

שלום וברכה!

מכתבו הקצר בגשמיות ומלא וגדוש ברוחניות במועדו הגיעני,
וברכתי אותו בשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות, וחפצי מאוד
לדעת האם הוא קובע עתים לתורה, ללמוד נגלה וחסידות כאשר
דברנו, ובאיזה ענינים הוא עומד כהיום, ובבקשה לכתוב לי מזה.

שאר בשרו מחותנו הדורש שלומו ומברכו

חתימת יד קדשו של הרבי

ר' ישראל אריה ליב נישא למרת גיניא, ולהם בת יחידה, מרת דליה. להלן¹⁰ צילום, כתב יד קדשו של הרבי, פ"נ בקשת ברכה¹¹ עבור אמו הרבנית חנה, אחיו ר' ישראל אריה ליב, רעייתו ובתם.

ב"נ
 אנה אצורה כחשיק רדיק צעקור ההרא"י והס' ימות ע'
 זאי אורת חנה ידת רח' שתפתג ותחת' אסנה טודה
 ואתרקה דל' הרבטיס, וואמריכות יא"ס וסניק טודות,
 תהי' דריאת אולס דט' יצות, וא תבע צל' באהג ועגות
 נכס חו, ואל' טוד וחסד יצלותה דטוד הנראה והנראה.
 ועל אחי ישראל אריה ליב דן חנה סיפת וחת' אסנה טודה
 ואתרקה דל' הרבטיס, סיסתג דאוק' היות טוד אכ"ו, ויעצ'
 ברנפת וברנסת דד' יחו דכוד דאנחה וזה חזרה, ואל' טוד
 וחסד יצלותה חגי' ט' היא, דטוד הנראה והנראה.
 ועל אסתו גיניא שתפתג ותחת' אסנה טודה ואתרקה דל'
 הרבטיס, תפי' דריאת אולס ואל' טוד וחסד יצלותה דטוד הנראה
 והנראה, ועל דתם יצ' דת גיניא שתפתג ותחת' אסנה טודה ואתרקה,
 והורי' יצ' אלה את' הרחצה, ויסדעו אנה רוד נת דל' הרבטיס
 גנח' צעורי' דן חנה

10. שייך לכרך ב, פרק ארבעה עשר "רבי ישראל אריה ליב", עמוד 141
 11. אוצר מנהגי חב"ד, אלול-תשרי, עמוד תד

הרה"ח ר' גבריאל אחונוב¹²

בראשית שנת תשל"ב הרה"ח הר"ר מרדכי מנשה שיחי' גרליק ביקר לראשונה אצל הרבי, לאחר שיצא מרוסיה בסוף קיץ תשל"א.

בהיותו ב'יחידות' אצל הרבי, ר' מרדכי הביא לרבי תמונות של מצבת כ"ק אביו, רבי לוי יצחק שניאורסאהן נ"ע, שהוא צילם בהיותו באלמא-אטא יחד עם אביו הרה"ח הר"ר מנחם מענדל גרליק ע"ה ואחיו.

יחידות מיוחדת היתה לו אז, כמסופר בפירוט רב בספר "תולדות לוי יצחק" כרך ג', פרק עשרים ושמונה, פרק "האהל".

בין הדברים הרבי הורה לו, לבקש מאביו - שעדיין נשאר ברוסיה ולא קיבל היתר יציאה - להחליף את המצבה הישנה של רבי לוי יצחק נ"ע בחדשה, עם מספר הוראות הכרוכות סביב החלפת המצבה והחריטה עליה.

אחת ההוראות היתה, שהחריטה תיעשה על ידי יהודי ירא שמים, שומר תורה ומצוות, שומר שבת.

המסר הועבר אל מעבר למסך הברזל, ואחרי תלאות רבות נמצא האיש המתאים לתפקיד אחראי זה, ר' גבריאל אחונוב.

על פרטי התלאות וההתמסרות למילוי המשימה הנעלית הזו, ניתן לקרוא בהרחבה בספר הנ"ל, וכן על הנסים האישיים שהתחוללו שם, על מכתבו של הרבי לר' גבריאל ועוד.

אחרי שמשפחת אחונוב עלתה לארה"ק, בנו של ר' גבריאל, ר' אליהו חיים, למד בישיבת חב"ד בראשון לציון ולאחר מכן עבר ללמוד בחצר הרבי, במוסד "פר"י". לאחר כמה שנים הוצע לו שידוך עם בתו של הרה"ח הר"ר אריה ניאזוב משיכון חב"ד בלוד, הם נפגשו ביניהם, ודובר על שידוך למזל טוב.

12. כרך ג', פרק עשרים ושמונה "האהל", עמוד 184

ר' גבריאל הכיר עוד מימי מגוריו רוסיה יהודי מסויים שהיה נחשב כצדיק ומקובל, והוא היה מתייעץ איתו בעניניו. גם כאשר שידוכו של בנו עמד על הפרק הוא התייעץ עם יהודי זה, והלה אמר לו שהוא רואה שהזיווג אינו מתאים.

כיון שאלו היו פני הדברים, ההכרעה במשפחה היתה, שיכתבו על כך לרבי, וכפי שהרבי יורה - כך יהיה. הם כתבו לרבי, והרבי נתן את הסכמתו וברכתו לשידוך, והחתן והכלה השתדכו ולאחר מכן נישאו למזל טוב.

חלפה שנה מהחתונה, ועוד שנה, ועוד שנה, ור' אליהו חיים וזוגתו טרם נפקדו בפרי בטן. אביו ר' גבריאל כאב את המצב, מה עוד שהוא הרגיש פגוע שאלו הם פני הדברים, בשעה שאותו צדיק ומקובל אמר לו שהזיווג אינו מתאים - - -

והוא החליט לנסוע לרבי, ולדרוש ממנו ילדים לבנו, כי רק בהסכמתו וברכתו של הרבי, בנו וכלתו נישאו יחד, כך שהוא צריך להסדיר להם זרעא חיא וקימא...

ר' גבריאל ורעייתו נסעו לרבי לקראת ראש השנה תשמ"ג, וכשהוא הגיע ל-770, ניגש למזכירות וביקש להיכנס לפגישה אצל הרבי, להתקבל ליחידות.

במזכירות אמרו לו שכעת הדבר לא בא בחשבון, ועליו להמתין בתור. ר' גבריאל לא הבין את הענין, הוא הרי הגיע במיוחד מהארץ לפגוש את הרבי, יש לו נושא דחוף לדבר איתו, ואין לו זמן לשבת ולחכות -

והוא החליט "להסתדר לבד", הוא יפגוש את הרבי...

ר' גבריאל ורעייתו המתינו על המדרכה וחיכו שהרבי יגיע ל-770. כשהרבי יצא מרכבו, ניגש ר' גבריאל והציג את עצמו: "אני גבריאל אחונוב". הרבי מיד הודה לו על כל מה שעשה למען מצבת אביו, וכשהוא הזכיר את מצב בנו, הרבי השיב לו במילים ספורות, שהוא יכול לחזור לארה"ק, "הכל בסדר".

ר' גבריאל היה כעוס ופגוע, לא לזה הוא ציפה, וכי כיצד מילים ספורות אלו יכולות לשנות את המצב, והלא הם מחכים כבר כמה שנים לילדים...

בהגיעו חזרה לארה"ק, כלתו סיפרה לו שהיא שבה כעת מהרופא, והוא אישר לה, לראשונה מאז שהם החלו לבקר אצלו, שהכל בסדר, ובתחילת חודש מנחם אב של אותה השנה, תשמ"ג, נולדה לבני הזוג בתם הבכורה, בחודש מנחם אב בשנה לאחר מכן נולד להם בן, ולאחר מכן עוד בת, וכך הם זכו לשמונה ילדים...

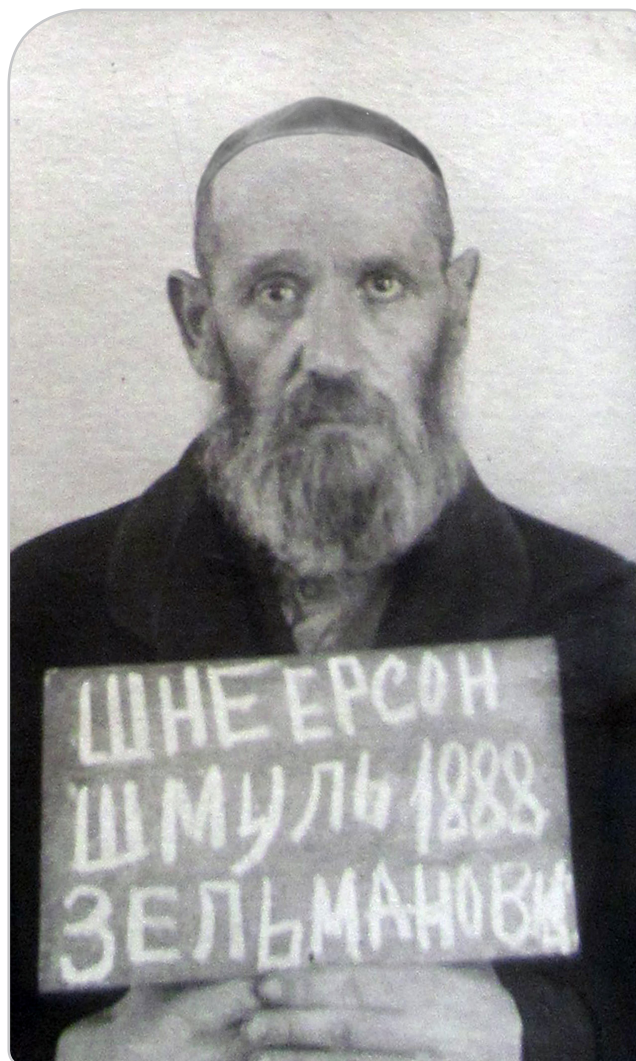
בתמונה זו, מצום גדליה, ג' תשרי, תשמ"ג¹³, נראים ר' גבריאל ורעייתו כשהרבי מגיע ל-770.

(בהתאם לנראה בתמונה, יש לתקן את הכתוב בספר. לא היה זה בשו"ב של הרבי מהאוהל הק', אלא בהגיעו בבוקר ל-770).

תיק המאסר של
הרב שמואל שניאורסאהן

תמונתו של הרה"ח הרב שמואל שניאורסאהן, מתוך תיק המאסר

הרה"ח הרב¹ שמואל שניאורסאהן, אחיו של הרה"ג רבי לוי יצחק, נעצר בניקולייב בתחילת חודש תמוז של שנת תש"א על ידי השלטונות, באשמת פעילות אנטי-סובייטית בתפקידו כרב העיר, וימים ספורים לאחר מכן הועבר לבית כלא בטומסק שבסיביר², להמשך מעצר וחקירות.

לאחר חקירות ומעצר של כמעט שנה תמימה, בקיץ תש"ב, נגזרו עליו שלוש שנות עבודה ב"מחנה-עבודה".

הרב שמואל לא מילא את שנות עבודת הפרך שהוטלו עליו. פחות משנה לאחר פסק הדין, בחודש אדר א' שנת תש"ג, שוחרר ממקום גלותו בשל תשישות ואי-ספיקת הלב.

לאחר שחרורו הגיע הרב שמואל לבית בנו מנחם מענדל שהתגורר באותם ימים בעיר טשרדזאו שבמדינת טורקמניסטן, אליה הוא ברח מאימת הגרמנים, שם חי את השנה האחרונה לימי חייו, ונפטר ביום יו"ד³ בכסלו שנת תש"ד.

להלן, בפרסום ראשון, פענוח של חלקים נרחבים מתיק החקירה, לצד מספר צילומי-מסמכים מתיק זה⁴:

תיק מאסרו נפתח עם מסמך העוסק בהחלטה על "פתיחת הליך חקירה ראשוני". מסמך שהוכן מספר ימים לפני מעצרו.

•

1. שייך לכרך ב, פרק שנים עשר "משפחתו", עמוד 14.
2. בשל מצב המלחמה מול הגרמנים במערב ברית המועצות, השלטון הרוסי ערך "פינוי" לאיזורי סיביר ומרכז אסיה לכל מוסדות השלטון, כולל גם פינוי העצירים.
3. ישנם מקומות בהם נכתב שיום פטירתו הוא ט' כסלו, וישנם מקומות שנכתב י"א בכסלו.

בתיק מס' 2

החלטה

בדבר תחילת חקירה ראשונית

העיר ניקולייב, יום ה-25 ביוני 1941⁵

אני, ממונה אופרטיבי בכיר למדור מס' 3 של המחלקה הפוליטית הסודית של א.נ.ק.ב.⁶ למחוז ניקולייב ב-נ.ק.וו.ד. בריה"מ, פוסטרונוקו,

לאחר שבחנתי חומרים בדבר פעילותו הפלילית של האזרח שניאורסון שמואל זלמנוביץ', יליד 1888, יליד הכפר פודובריאנקי מנפת גומיל, יהודי, כוהן פולחן דתי (רב), ללא עיסוק מוגדר, המתגורר בעיר ניקולייב, רח' פלחנבסקאיה בית מס' 73

שניאורסון ש.ז., בהיותו רב, קיים קשר עם ארגונים יהודיים שונים בחוץ לארץ, וכן היו לו קשרי משפחה עם אנשים המתגוררים בצרפת, בפלשתינה וכן בפולין לשעבר. על בסיס דעותיו הדתיות הוא מנהל פעילות אנטי-סובייטית לאומנית בקרב אוכלוסייה יהודית. אצלו בבית הוא מארגן התאספויות בלתי-לגאליות של האלמנט הקלריקאלי,

ומתוך שאני מבחין בכך שבפעילויות של הנאשם ישנם סימנים לעבירות כמפורט בסעיפים 1-54 סעיף א' וכן 10-54 חלק ב' של החוק הפלילי של א.ו.ס.ס.ר,

ציוויתי:

על סמך האמור בסעיפים 93 סעיף קטן 2 וכן בסעיף 108 לסדר הדין הפלילי של א.ו.ס.ס.ר. לפתוח בהליך של חקירה ראשונית בתיק זה.

עותק מהחלטה זו יש לשלוח לפרקליט המחוזי של ניקולייב.

5. ל סיון תש"א

6. הקומיסריון העממי לביטחון המדינה של אוקראינה.

ממונה אופרטיבי בכיר למדור ג' במחלקה הפוליטית המיוחדת של
או.נ.ק.ב.

פוסטורונקו

המחלקה הפוליטית הסודית של או.נ.ק.ב. למחוז ניקולייב

סגן בכיר לביטחון המדינה אומלצ'נקו

•

המסמך הבא, "צו מאסר", נכתב עוד באותו היום בו הוחלט על
"תחילת ההליך", ומספר ימים לאחר מכן, ביום השבת ג' בתמוז
תש"א, המסמך אושר על ידי מפקד בכיר, וכבר למחרת היום, ביום
ראשון ד' בתמוז, בוצע המעצר.

מאשר:

ממלא מקום זמני של ראש ה-או.נ.ק.ג.ב. למחוז ניקולייב

סגן בכיר לביטחון המדינה (גוטובצב)

מאשר את המעצר:

פרקליט מחוז ניקולייב (לנצ'וקובסקי)

28 ביוני 1941⁷

צו מעצר

העיר ניקולייב, יום ה-25 ליוני 1941⁸

אני, ממונה אופרטיבי בכיר של מדור ג' במחלקה הפוליטית
הסודית של או.נ.ק.ב. למחוז ניקולייב - פוסטורונקו,

לאחר שבחנתי את החומר בדבר פעילותו הפלילית של שניאורסון

7. שבת, ג' תמוז תש"א

8. ל' סיון תש"א

שמואל זלמנוביץ', יליד 1888, יליד הכפר פודובריאנקה, נפת גומיל, בן ללאום יהודי, כוהן פולחן דתי (רב), בעל השכלה תיכונית, בלתי מפלגתי, ללא עיסוק מוגדר, המתגורר בעיר ניקולייב ברחוב פלחנבסקאיה בית מס' 73

מצאתי

כי שניאורסון שמואל זלמנוביץ', בהיותו רב, קיים קשרים עם ארגונים יהודיים שונים בחוץ-לארץ, היה לו קשר בלתי לגאלי עם אחיו, שניאורסון יוסף איצקוביץ'⁹ המתגורר בוורשה אשר הנו סוכן של סוכנות ריגול זרה. כן יש לו קשר עם אחיו¹⁰ שנדון על פעילות אנטי-מהפכנית.

על בסיס השקפותיו הדתיות הוא מנהל פעילות אנטי-סובייטית לאומנית בקרב אוכלוסייה יהודית, פעילות שנועדה לנתק את האוכלוסייה היהודית מפעילות של עשייה תוך שהוא מסית נגד פעילויותיהן של המפלגה והממשלה.

ביתו הוא מארגן התאספויות בלתי-לגאליות של האלמנט הקלריקאלי.

על סמך האמור לעיל,

ציוויתי

את שניאורסון שמואל זלמנוביץ', המתגורר בעיר ניקולייב ברחוב פלחנבסקאיה מס' 73, יש לעצור ולערוך אצלו חיפוש.

ממונה אופרטיבי בכיר של מדור ג' במחלקה הפוליטית הסודית של א.ו.נ.ק.ב. - פוסטורונקו

"מסכים": ראש המחלקה הפוליטית הסודית של א.ו.נ.ק.ב. למחוז ניקולייב,

9. כנראה הכוונה היא לכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ.

10. רבי לוי יצחק שניאורסאהן.

סגן בכיר לביטחון המדינה - אומלצ'נקו

••

"מאשר":

ממלא מקום זמני של ראש ה-א.ו.נ.ק.ג.ב. למחוז ניקולייב

סגן בכיר לביטחון המדינה (גוטובצב)

מאשר את המעצר:

הפרקליט למחוז ניקולייב (לנצ'וקובסקי)

28 ביוני 1941¹¹

צו

בדבר בחירת אמצעי אכיפה

העיר ניקולייב, 25 ביוני 1941. אני, ממונה אופרטיבי בכיר של מדור ג' במחלקה הפוליטית הסודית של א.ו.נ.ק.ב. למחוז ניקולייב פוסטורונקו,

לאחר שבחנתי את החומרים שהגיעו ל-נ.ק.ו.ד. א.ו.ס.ס.ר בדבר הפעילות הנפשעת של

שם, שם משפחה ושם אב: שניאורסון שמואל זלמנוביץ,

שנת לידה: 1888, מקום לידה: פודובריאנקה, נפת גומל,

עיסוק ומקצוע: כוהן פולחן דתי (רב),

מקום עבודה ותפקיד: ללא עיסוק מוגדר

שייכות למפלגה: בלתי מפלגתי, השכלה תיכונית, לאום יהודי,

אזרחות בריה"מ

מצב משפחתי: נשוי

11. ג' תמוז תש"א

כתובת: העיר ניקולייב, רח' פלחנובסקאיה מס' 73

מצאתי

כי שניאורסון ש.ז. חשוד בעבירות כמפורט בסעיפים 1-54 ס"ק "א" וכן 10-54 חלק ב' בחוק הפלילי של או.ס.ס.ר, ובהתחשב בכך ששניאורסון שמואל זלמנוביץ', בהיותו חופשי עלול להשפיע על מהלך החקירה ולחמוק ממשפט, ובהתאם לאמור בסעיפים 143, 145 ו-156 לסדר הדין הפלילי של או.ס.ס.ר,

ציוויתי

לבחור בתור אמצעי האכיפה למניעת אפשרויות של התחמקות מפני החקירה והמשפט, לבחור ביחס לשניאורסון שמואל זלמנוביץ' את אמצעי האכיפה של השמה במעצר, ועל כך להודיע לעצור על ידי החתמתו על צו מעצר זה.

על פי האמור בסעיף 144 בסדר הדין הפלילי של או.ס.ס.ר. יש להעביר עותק מצו זה לתובע ולמסור למפקד בית המעצר כדי לצרפו לתיק האישי של העציר.

ממונה אופרטיבי בכיר של מדור ג' במחלקה הפוליטית הסודית של או.נ.ק.ב. - פוסטורונקו

"מסכים": ראש המחלקה הפוליטית הסודית של או.נ.ק.ב. למחוז ניקולייב, סגן בכיר לביטחון המדינה - אומלצ'נקו

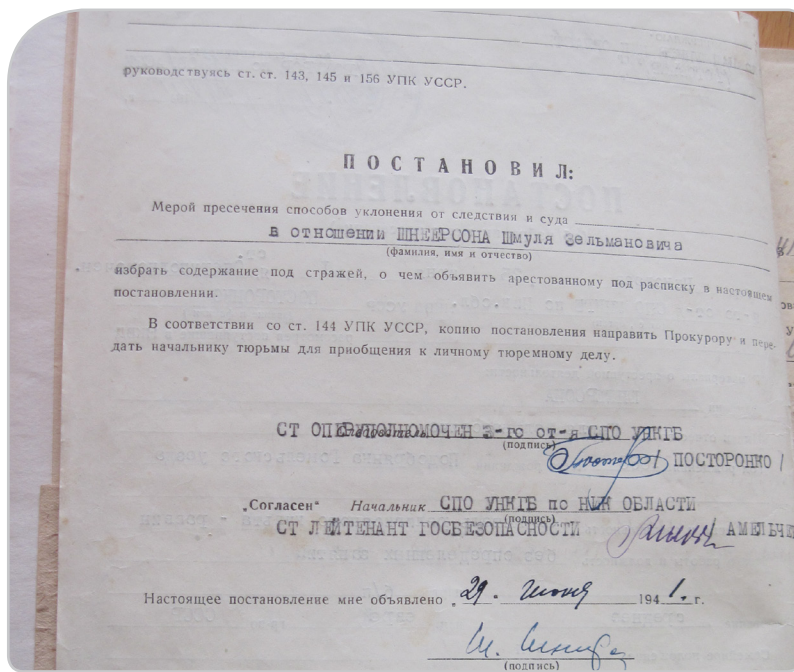
צו זה הובא לידיעתי ביום 29 ביוני 1941¹²

חתימה: ש. שניאורסון

•

12. יום מעצרו, ד' תמוז תש"א

"צו זה הובא לידיעתך". חתימתו של הרב שמואל על צו המאסר

המשך תיק החקירה מאגד מסמכים טכניים של אישורים שונים, וכן מסמך על ממצאים שנאספו בעת החיפוש שערכו בביתו.

המסמך הבא מתיק המעצר מעיד על ספרייתו התורנית העשירה¹³ של הרב שמואל, אלף וחמש מאות ספרים.

בשל כמות הספרים הגדולה, החוקרים לא יכלו לקחת אותם איתם, ובלית ברירה נאלצו לסגור אותם חתומים באחד החדרים בביתו של הרב שמואל, והפקידו את חמותו, מרת רחל ינובסקי, שהתגוררה באותו הבית, כאחראית לשלימות החותמת.

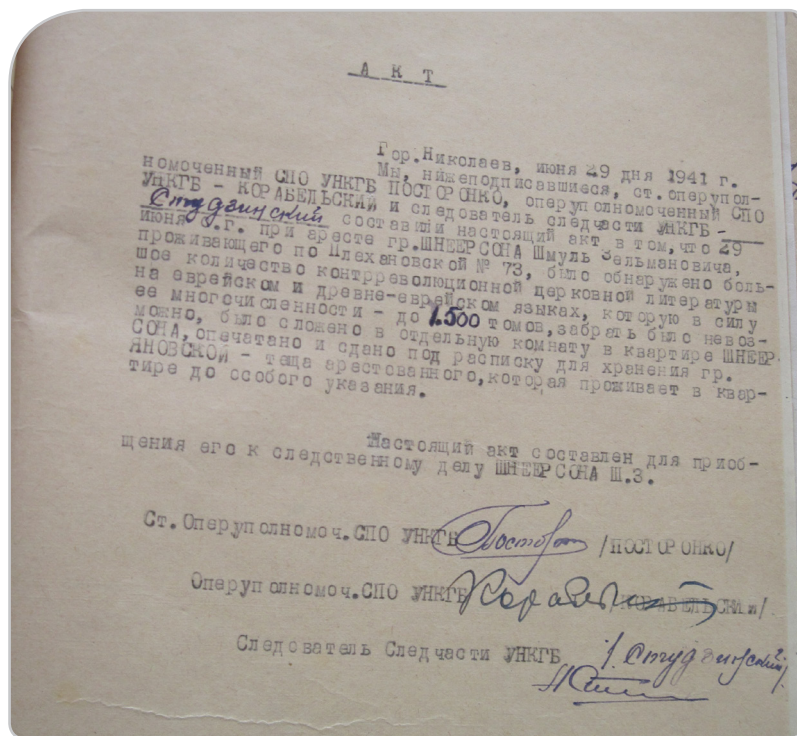
13. במסמך נוסף בתיק המאסר הם כותבים אודות ספרים אלו: "מבחינת התוכן רובם ספרים תנ"כיים ודתיים הכתובים בשפה התנ"כית (כלומר היהודית העברית)".

כתב הודעה

העיר ניקולייב, יום ה-29 ביוני 1941,

אנו החתומים מטה, ממונה אופרטיבי בכיר למחלקה הפוליטית הסודית של או.ג.ב. פוסטרונוקו,

ממונה אופרטיבי בכיר למחלקה הפוליטית הסודית של או.ג.ב. קוראבלסקי, וחוקר במחלקת החקירה של ה-או.ג.ב. סטודזינסקי, ערכנו את כתב הודעה זה, כי ב-29 ביוני שנה זו, בעת מעצרו של האזרח שניאורסון שמואל זלמנוביץ', המתגורר ברחוב פלחנובסקאיה מס' 73, נמצא מספר רב של ספרות כנסייתית אנטי-מהפכנית בשפה היהודית והעברית, אשר עקב היותה רבת היקף - עד 1,500 כרכים - לא ניתן היה לאסוף, הם אוחסנו בחדר נפרד בדירתו של שניאורסון,

"מספר רב של ספרות .. רבת היקף, עד 1,500 כרכים". המסמך המעיד על ספרייתו העשירה של הרב שמואל

נחתם ונמסר למשמרת כנגד קבלה בכתב לאזרחית ינובסקאיה -
חמותו של העציר, אשר מתגוררת בדירה זו עד להודעה מיוחדת.

כתב הודעה זה נערך על מנת לצרפו לתיק החקירה נגד שניאורסון
ש.ז.

ממונה אופרטיבי בכיר למחלקה הפוליטית הסודית של א.נ.ק.ב.
פוסטורונקו

ממונה אופרטיבי בכיר למחלקה הפוליטית הסודית של א.נ.ק.ב.
קוראבלסקי

חוקר במחלקת החקירה של ה-א.נ.ק.ג.ב. סטודזינסקי

.

קבלה בכתב

אני, אזרחית ינובסקאיה רחל איצקובנה, מאשרת בזה בכתב כי אני
נוטלת על עצמי את האחריות על שלימות החותמת.

ולראייה הנני חותמת על כך.

בשם מי שאינה יודעת קרוא וכתוב חתם אלבין לזר בוריסוביץ'

.

המסמכים הבאים בתיק, הינם "שאלון עציר", "פרוטוקול חקירה"
ראשוני, עם פרטים טכניים רבים¹⁴, ולאחרים מופיע "פרוטוקול
חקירה", שגם הוא, כקודמו, התבצע עוד ביום מעצרו, ד' תמוז.

14. ב"שאלון העציר" משיב הרב שמואל בקשר לפרטים אודות הוריו: שאביו (הרב ברוך
שלום, הרב"ש) נפטר בשנת 1926 (תרפ"ו), ואמו (מרת זעלדא-רחל) נפטרה בשנת 1908
(תרס"ח).

ב"ראשי פרקים מתולדות הרב"ש" שבספר "רשימות הרב"ש" (עמוד 16, הערה 51) מובא,
ששנת פטירתו אינה ברורה, והיא בין השנים תרפ"ו-תרפ"ח.
משאלון זה ניתן לכאורה להסיק ששנת פטירתו של הרב"ש היא תרפ"ו.
כמו כן לגבי שנת פטירת אמו מרת זעלדא-רחל, השנה אינה ידועה וההשערה היא בין
השנים תר"ע-תרע"ג, ומכאן ניתן לכאורה להסיק ששנת פטירתה הוא תרס"ח.

вопросы	ответы
21. Состав семьи (о каждом указывать фамилию, имя, отчество, возраст, место работы и должность, адрес)	Отец <u>Зельман Шнеерсон</u> <u>умер в 1936г.</u>
	мать <u>умерла в 1908 году</u>
	муж —
	жена <u>умерла в 70-летнем</u> <u>возрасте Раввина</u>
	дети — <u>сын Шнеерсон Моисей</u> <u>Шницман проживает в городе</u> <u>Вдессе работает учителем.</u>
	Братья (сестры) <u>Шнеерсон Лейвик</u> <u>Богосламович, в прошлом</u> <u>Раввин, в 1929г. догоспоставлен</u> <u>НКВД арестован и осужден</u> <u>за к.-р. действия по постановлению</u> <u>Советского правительства при НКВД СССР</u> <u>к Богдан Волосинки в Казах-</u> <u>стане.</u> <u>Во Франции в гор. Тарансе</u> <u>проживает племянник Шне-</u> <u>ерсон Медей Лейвикова</u> <u>работает технологическим</u> <u>инженером.</u>
Личная подпись арестованного	<u>Ш. Шницман</u>

הצהרתו של הרב שמואל ב"שאלון-עציר" אודות שנות פטירת הוריו

עדותו של הנאשם שניאורסון ש.ז.

29 ביוני 1941

החקירה החלה בשעה 12.00

שאלה: הנך נאשם כי באופן שיטתי ניהלת בקרב האוכלוסייה

תעמולה אנטי-מהפכנית. אנא ספר באופן מפורט על פעילותך האנטי-סובייטית.

תשובה: לא ניהלתי שום פעילות אנטי-סובייטית.

שאלה: אינך דובר אמת, לחוקרים יש נתונים המעידים על כך שעסקת בפעילות עוינת ביחס לשלטון הסובייטי. אנא תן לנו הודאה אמיתית למהות האישום נגדך.

תשובה: אני שב ומצהיר שלא ניהלתי שום פעילות אנטי-סובייטית.

שאלה: אנא ספר לנו, כמה אחים יש לך, היכן הם נמצאים ובמה עוסקים?

תשובה: יש לי אח אחד, לוויק זלמנוביץ', שהתגורר בעיר דניפרופטרובסק, היה כוהן פולחן דתי - רב, בשנת 1938 או 1939 נשפט והוגלה לקזחסטן. הוא נמצא בכתובת: תחנת צ'אילי, מחוז קזיל-אורדה. מעבר לכך אין לי קרובי משפחה.

הכל נרשם מדבריי נכונה. הפרוטוקול הוקרא בפניי, ועל כך אני מעיד בחתימתי.

החקירה נסתיימה ב-13.45.

מספר ימים לאחר מכן, לקראת סוף השבוע, התגבש כביכול אצל החוקרים די חומר עבור כתב האישום, והמסמכים הבאים עוסקים בכך:

"מאשר":

ראש מחלקת החקירה של א.ו.נ.ק.ג.ב.

סגן בכיר לביטחון המדינה

פונדלניקוב

4 ביולי 1941

צו

בדבר הגשת כתב אישום

יום ה-4 ביולי שנת 1941¹⁵, העיר ניקולייב

אני, ראש מדור ב' במחלקה הפוליטית הסודית של או.ג.ק.ב. למחוז ניקולייב - סגן משנה לביטחון המדינה אושצ'פקוב, לאחר שעיינתי היום בחומר בתיק חקירה זה מס' 8276 נגד שניאורסון שמואל זלמנוביץ', ובהתחשב בכך שיש די ראיות על מנת להאשימו בפעילות אנטי-סובייטית שניהל נגד השלטון הסובייטי,

שניאורסון, בהיותו רב קיים קשרים ענפים עם ארגונים יהודיים שונים בחוץ לארץ, החל מהשנים 29-1928 ניהל בניקולייב פעילות אנטי-מהפכנית לאומנית בקרב האוכלוסייה היהודית וניהל תעמולה אנטי-סובייטית פעילה נגד המפלגה והממשלה, היה מכנס בביתו באופן בלתי-לגאלי את האלמנט הקלריקלי האנטי-סובייטי וניהל את פעילותם האנטי-סובייטית, ולכן, על סמך האמור בסעיפים 126 ו-127 לסדר הדין הפלילי של או.ס.ס.ר.,

ציוויתי

להביא את שניאורסון שמואל זלמנוביץ' לדין בתור נאשם ולהאשימו על סמך סעיף 10-54 חלק א' לחוק הפלילי של או.ס.ס.ר, ועל כל ליידעו ולהחתימו בצו זה.

עותק מצו זה יש לשלוח לפרקליט

ראש מדור ב' במחלקה הפוליטית הסודית של או.ג.ק.ב. סמל
ביטחון המדינה אושצ'פקוב

צו זה נמסר לי ב-4 ביולי 1941

חתימת הנאשם: ש. שניאורסון

•

15. ט' תמוז תש"א

פרוטוקול חקירה

של הנאשם שניאורסון שמואל זלמנוביץ' מיום 4 ביולי 1941

החקירה החלה בשעה 24.00

שאלה: הנך מואשם על פי סעיף 10-54 חלק א' לחוק הפלילי של א.ו.ס.ר כי בהיותך רב קיימת קשרים ענפים עם ארגונים יהודיים שונים בחו"ל החל בשנים 1928-29, ניהלת בעיר ניקולייב פעילות אנטי-מהפכנית לאומנית בקרב האוכלוסייה היהודית וניהלת תעמולה אנטי-סובייטית פעילה נגד המפלגה והממשלה, היית מכנס בביתך באופן בלתי-לגאלי את האלמנט הקלריקלי אנטי-מהפכני וניצחת על פעילותם האנטי-סובייטית. האם אתה מודה באשמה?

תשובה: איני מודה באשמה שיוחסה לי.

הפרוטוקול נקרא על ידי, רשום מדברי נכונה, ועל כך הנני מעיד
בחימת

החקירה נסתיימה בשעה 00.50¹⁶

חתימה: ש. שניאורסון

חקר: ראש מדור ב' במחלקה הפוליטית הסודית של א.ו.ג.ב.
למחוז ניקולייב - סגן משנה לביטחון המדינה אושצ'פקו

.

עד עתה החקירות לא הניבו פרי, הרב שמואל כופר בכל האשמות
שהועלו נגדו.

ביום השבת י' בתמוז הוא נשלח לעומק רוסיה, לבית מאסר בעיר
טומסק שבסיביר, לצורך המשך מעצר וחקירות.

כיון שבידי החוקרים לא היה בסיס מוצק דיו להאשמות נגדו, והם

16. שאלה אחת של החוקרים, תשובה קצרה אחת של הרב שמואל, ומשך זמן החקירה
הוא 50 דקות...

חיפשו לבסס את התביעה על עוגן יציב יותר, במהלך הימים הבאים נחקרים יהודים שונים מתוך מטרה לסחוט מהם עדויות מפלילות כנגדו.

הם חקרו לא מעט אנשים ורובם המכריע לא העניק לחוקרים את מה שהם רצו לשמוע. אולם מכמה מהנחקרים הם קיבלו את מבוקשם, ועל סמך עדויות אלו נקבעה ההאשמה ה"מוכחת". המסמכים הבאים בתיק החקירה הם פרוטוקולים של חקירות אלו. להלן קטעים מתוך אותן חקירות:

.

שאלה: האם אתה מכיר את שניאורסון שמואל זלמנוביץ' ומה היחסים ביניכם?

תשובה: אני מכיר את שניאורסון שמואל זלמנוביץ' בערך משנת 1937 כאשר עברתי להתגורר בדירה ברחוב פלחובסקיאה מס' 73 שם מתגורר שניאורסון. אני מכיר אותו בתור שכן, אף כי בעת הנוכחית אינני מתגורר בכתובת הזו. היחסים בינינו היו טובים, לא היו לי התחשבויות הדדיות אתו.

שאלה: אנה ספר בפירוט, מה ידוע לך על שניאורסון שמואל זלמנוביץ'.

תשובה: ידוע לי ששניאורסון שמואל זלמנוביץ' שירת כרב והיה ראש בית הכנסת של חב"ד. בתור¹⁷ אדם מאמין וכוהן פולחן דתי, הוא היה עורך בביתו בעת חגים דתיים טקסים דתיים, כאשר בחצר היו מצייבים סוכה, היה מתאסף קהל רב של יהודים והיו שרים תפילות בשפה היהודית. נוסף לזה, שניאורסון היה מקיים את כל הטקסים בבית הכנסת.

מידי יום היו מגיעים לביתו של שניאורסון יהודים זקנים רבים. מה הם עשו בביתו - זאת אינני יודע. כמו כן, מדי בוקר היו מגיעות

17. שורות אלו מודגשות בקו תחתון על ידי החוקרים.

אליו נשים שהיו מביאות מצרכי מזון שונים. ובאופן כללי, למרות ששניאורסון לא עבד בשום מקום, הוא היה חי לא רע, כלומר היה לו כסף די הצורך והוא לא ידע מחסור.

שאלה: מה ידוע לך על פעילותו האנטי-סובייטית של שניאורסון ש.ז.?

תשובה: מעולם לא שמעתי עובדות בדבר תעמולה אנטי-סובייטית מצד שניאורסון. אולם אני סבור שהתנהגותו הלא-סובייטית של שניאורסון הייתה כאשר בעת שהוא אוסף סביבו את האוכלוסייה היהודית, הוא עורך טקסים דתיים בחצר ביתו לעין כל, ולזה ייתכן שלא היה לו אישור. את העובדות הללו - עריכת טקסים דתיים בחצר - יכולים לאשר כל דיירי הבית. מעבר לזה לא אוכל למסור דבר בסוגיה זו.

.

השורות הבאות הינן מתוך חקירתו של יהודי מבוגר, כבן 70. שאלה: האם אתה מכיר את שניאורסון שמואל זלמנוביץ' ומה היחסים ביניכם?

תשובה: אני מכיר את שניאורסון שמואל זלמנוביץ' מזה זמן רב מאוד בתור הרב של העיר ניקולייב, והכרתי אותו יותר מקרוב בערך לפני 6 שנים כאשר התחלתי לבקר בבית הכנסת של חב"ד. יש בינינו יחסים טובים, אין לי התחשבויות אישית אתו.

שאלה: אנה ספר בפירוט, מה ידוע לך על שניאורסון שמואל זלמנוביץ'.

תשובה: ידוע לי ששניאורסון שמואל זלמנוביץ' מתגורר בעיר ניקולייב מזה כ-30 שנה. בכל הזמן הזה הוא שימש רב, ורק בשנת 1940 ויתר על כהונת הרב. הסיבות לסירובו לכהן בתפקיד זה הנם כביכול מיסים כבדים. כיום הוא מתגורר בעיר ניקולייב ברחוב פלחנובסקאיה מס' 73 יחד עם חמותו (קשישה). מה הם האמצעים

לקימו - אינני יודע. בנו של שניאורסון ש.ז. מתגורר בעיר אודסה, עובד בתור מורה. חוץ מזה ידוע לי שאחיו של שניאורסון היה רב בעיר דנייפרופטרובסק והוא הוגלה ליישוב מרוחק בקזחסטן.

שאלה: האם היית בביתו של שניאורסון שמואל זלמנוביץ'?

תשובה: בדירתו של שניאורסון שמואל זלמנוביץ' הייתי בסך הכל פעם אחת, כאשר אני, קלובגנט וגורביץ', בדרכנו מבית הכנסת, נכנסנו לברך את שניאורסון בברכת חג. יותר לא הייתי בדירתו של שניאורסון.

שאלה: אנא ספר לנו מה ידעו לך על פעילותו האנטי-סובייטית של שניאורסון שמואל זלמנוביץ'?

תשובה: על פעילות אנטי-סובייטית של שניאורסון שמואל זלמנוביץ' איני יודע דבר.

.

בפרוטוקולים הרשומים לעיל אין לחוקרים די ראיות מוצקות לבסס את ההאשמות נגדו, וכמו אלו, כך ישנם גם נחקרים נוספים שלא מספקים להם את ה"סחורה" הנדרשת להם.

אך הפרוטוקול הבא, מחקירתו של יהודי תושב העיר, יליד ווילנה, שבשונה מהנחקרים האחרים שהצהירו שהם "בלתי מפלגתיים", זה הצהיר שהוא משתייך למפלגה הקומוניסטית, וכן הפרוטוקול שאחריו, הם היו לשביעות רצונן של החוקרים¹⁸, ועל סמך עדויות אלו התבסס כתב ההאשמה:

שאלה: האם אתה מכיר את שניאורסון שמואל זלמנוביץ'?

תשובה: אישית איני מכיר את שניאורסון שמואל זלמנוביץ', אבל מאחר והיה עליי לעבוד בתקופה שבין השנים 1929-1934 בתור מנהל המחלקה למיעוטים לאומיים שליד הוועד האזורי, ואחר-כך

18. להלן, בחקירות שנערכו בבית המאסר בטומסק, עדויות אלו יוצגו להרב שמואל כנגד טענותיו לחפותו.

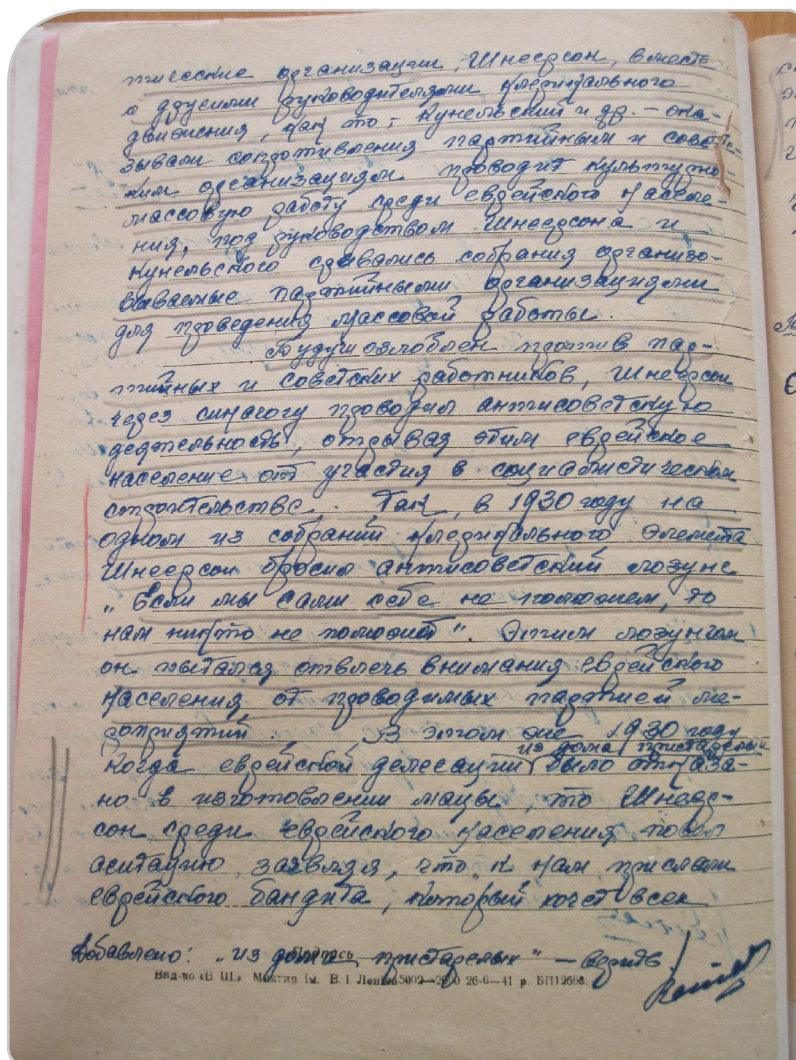
ליד הוועד העירוני של המפלגה, לעיתים קרובות מאוד נאלצתי להיתקל בפעילותו של שניאורסון בהיותו כוהן פולחן דתי - רב. שאלה: ספר לנו בפירוט, מה ידעו לך על פעילותו האנטי-סובייטית של שניאורסון שמואל זלמנוביץ'.

תשובה: ידוע¹⁹ לי ששניאורסון, בהיותו הרב של העיר ניקולייב, עמד בראש תנועה קלריקאלית בעיר ניקולייב, ניהל פעילות אנטי-סובייטית לאומנית בקרב האוכלוסייה היהודית, תוך שהוא קיבץ קבוצות רבות ושונות באופיין, בני האלמנט הסוחר-רוכל, מקרב האוכלוסייה היהודית, כגון "עזרה" ואחרים, דרך ארגונים האנטי-סובייטיים שצוינו.

שניאורסון, יחד עם ראשים אחרים של התנועה הקלריקאלית, כגון קונלסקי ואחרים, גילו התנגדות לארגונים סובייטיים ומפלגתיים, והם עורכים פעילות תרבותית-ציבורית בקרב האוכלוסייה היהודית. בראשותם של שניאורסון וקונלסקי, הוכשלו אסיפות שאורגנו ע"י ארגוני המפלגה לצורך קיום פעילות ציבורית.

בהיותו מלא רוגז על פעילי מפלגה ופעילים סובייטים, שניאורסון ניהל פעילות אנטי-סובייטית דרך בית הכנסת, תוך שהוא מנתק בכך את האוכלוסייה היהודית מההשתתפות בבניין הסוציאליסטי. כך, בשנת 1930, באחת האסיפות של האלמנט הקלריקאלי, שניאורסון יצא בקריאה אנטי סובייטית: "אם לא נעזור לעצמנו, איש לא יעזור לנו". באמצעות סיסמא זו הוא ניסה להסיח את דעת הציבור היהודי מהפעילויות שערכה המפלגה. באותה שנת 1930, כאשר למשלחת יהודית [הוספה: מבית אבות] סירבו לאשר להכין מצות, החל שניאורסון לנהל תעמולה בקרב האוכלוסייה היהודית באומרו כי "שיגרו אלינו בנדיט יהודי שרוצה להרעיב את כל הזקנים" - וכל זה

19. שורות אלו מודגשות בקו-תחתון על ידי החוקרים, ובחלק מהשורות אף הוסיפו סימון בעפרון צבעוני בצד העמוד, כהדגשה נוספת, לכך שיש לבסס את ההאשמות על יסוד הנכתב בשורות אלו.

סימוני החוקרים על פרוטוקול העדות המפליל את הרב שמואל

כאשר הוא מתכוון בדבריו לחבר מפלגה שהוועדה המפלגתית שלחה אותו לעבוד בקרב האוכלוסייה היהודית.

חוץ מזה ידוע לי שבתקופה הזו - בשנים 1924-1930 - התקיימו בדירתו של שניאורסון ישיבות בלתי-לגאליות שונות של האלמנט הקלריקאלי.

שאלה: מי יוכל לספר בפירוט על הפעילות האנטי-סובייטית של שניאורסון?

תשובה: מי שיוכל לספר בפירוט על פעילותו האנטי-סובייטית של שניאורסון הוא...²⁰ - הוא מתגורר ברח' סובייטסקאיה בית מס' 12, פינת בולשאיה מורסקאיה, מי שהיה באותה תקופה המנהל המשפטי של אגודת "דופומוקה" [עזרה], כאשר בפועל מי שניהל את האגודה היה שניאורסון, והוא היה מיודד עם שניאורסון.

.

על יסוד ההמלצה של הנחקר הקודם, החוקרים זימנו לחקירה את העד הבא.

שאלה: האם אתה מכיר את שניאורסון שמואל זלמנוביץ' ומה היחסים ביניכם?

תשובה: את שניאורסון שמואל זלמנוביץ' אני מכיר בערך משנת 1927 כאשר התחלתי לעבוד בתור יושב-ראש אגודת "דופומוקה" [עזרה], שבה שניאורסון היה אחת המנהלים של האגודה. היחסים בינינו היו טובים, כלומר אין לי שום חשבונות אישיים אתו.

שאלה: ספר נא באופן מפורט, מה ידעו לך על פעילותו האנטי-סובייטית של שניאורסון שמואל זלמנוביץ'?

תשובה:²¹ בערך עד 1928 בעיר ניקולייב הייתה קיימת קהילה יהודית דתית, שאחד מראשיה היה שניאורסון שמואל זלמנוביץ'. אז הארגונים הסובייטיים העלו על סדר היום את סוגיית הקמתם של חברי-עובדים [=ארטלים] כדי לשלב בעבודה סוחרים לשעבר, וכן מי שהשתייכו בעבר לאלמנט המשולל זיקה המעמדית, ואז שניאורסון ושורה של מנהיגים אחרים של הקהילה הנ"ל הפגינו כלפי היוזמה הזו יחס שלילי. בהנהלתו של שניאורסון שמואל זלמנוביץ' נוהלה

20. פרוטוקול העדות המפלילה המצוטטת בהמשך, היא אכן עדותו של אדם זה.
21. תשובה זו, לכל אורכה, מסומנת בהדגשה על ידי החוקרים.

פעילות אנטי-סובייטית לאומנית נמרצת בקרב האוכלוסייה היהודית - במטרה להקים קהילות יהודיות בעלות מגמות דתיות. זאת תוך פעילות נגד יוזמות שאורגנו ע"י גופים מפלגתיים וסובייטיים ותוך הכשלה של יוזמות אלו, וכן [תוך פעילות] נגד עבודה ציבורית-פוליטית בקרב האוכלוסייה היהודית. שניאורסון ש.ז. ושורה של אנשים אחרים, כגון מייזלין²², הרבו להופיע ולדבר באסיפות של הציבור היהודי כדי להגן על הפעילויות האנטי-סובייטיות הלאומניות, זאת באומרם כי "הגיעו צעירים שרוצים להרעיבכם" וכיו"ב.

חוץ מזה, שניאורסון ש.ז. פעל נמרצות נגד פעילויותיהם של הארגונים הסובייטיים בסוגיית סגירת בית הכנסת, והשתמש בכך כדי לנהל פעילות אנטי-סובייטית. אני מתקשה להיזכר בעובדות קונקרטיות של פעילותו.

.

22. מייזלין זה נחקר גם הוא, אולם בפרוטוקול החקירה שלו הוא לא מסר כל מידע מפליל.

להלן פרוטוקול חקירתו:

שאלה: הם אתה מכיר את שניאורסון שמואל זלמנוביץ' ומה היחסים ביניכם?
תשובה: את שניאורסון שמואל זלמנוביץ' אני מכיר בערך מן השנים 1919-1920. היחסים בינינו טובים.

שאלה: ספר נא בפירוט, מה ידוע לך על שניאורסון שמואל זלמנוביץ'?

תשובה: ידוע לי שלפני 24-20 שנים שניאורסון הגיע לעיר ניקולייב, שם נשא לאישה את בתו של הרב של ניקולייב. תחילה הוא היה סמוך על שולחנו של חמיו, לאחר מכן כיהן כרב השני, ולאחר מותו של הרב הראשון נבחר לכהן כרבה של ניקולייב. בתפקידו זה הוא שירת עד לשנת 1940 כאשר אז ויתר על כך, כלומר, על תפקידו כרב. כיום הוא לכאורה בבחינת נתמך ע"י בנו.

שאלה: מה ידוע לך על פעילותו האנטי-סובייטית של שניאורסון שמואל זלמנוביץ'?

תשובה: לא ידועות לי עובדות בדבר פעילות אנטי-סובייטית מצד שניאורסון שמואל זלמנוביץ'. אבל ברצוני לומר שמדי שנה מגיעים לביתו של שניאורסון יהודים זקנים רבים, בהם גם אני, כדי לפתור שאלות דתיות שונות.

כשאנחנו נמצאים בביתו של שניאורסון אנחנו דנים בשאלות העוסקות במצב הבינלאומי וכן בעניינים פוליטיים אחרים. ובתוך כך, אני אישית מעולם לא שמעתי ששניאורסון היה מפרש את הסוגיות הללו ברוח אנטי-סובייטית.

יותר אין לי מה לומר בעניין זה.

עדויות מפלילות כבר ישנם, וכעת נותר רק לקבוע את האשמה באופן רשמי.

לאחר תום ימי חקירת כל העדים, מונפק כתב ההאשמה:
"מאשר"

ראש ה-א.ו.נ.ק.ג.ב. למחוז ניקולייב טרטיאקוב
17 ביולי 1941²³

צו

העיר ניקולייב, או.ס.ס.ר, ביום ה-16 לחודש יולי 1941, אני, חוקר במחלקת החקירה של או.ק.ג.ב. למחוז ניקולייב, מחצייר, לאחר שבחנתי את תיק החקירה מס' 8276 נגד שניאורסון שמואל זלמנוביץ' באשמה כאמור בסעיף 10-54 חלק א' לחוק הפלילי של או.ס.ס.ר,

מצאתי

כי שניאורסון שמואל זלמנוביץ', יליד שנת 1888, יליד העיירה פודובריאנקה, נפת גומיל, יהודי, כוהן פולחן דתי, בלתי-מפלגתי, אשר לפני מעצרו התגורר בעיר ניקולייב, ללא עיסוק מוגדר,

נעצר ב-29 ביוני 1941 ע"י ה-א.ו.נ.ק.ג.ב. למחוז ניקולייב בגין ניהול פעילות אנטי-סובייטית בקרב האוכלוסייה היהודית.

על סמך עדויותיהם של העדים²⁴ ... ו... הוכחה אשמתו של שניאורסון ש.ז. בפעילות אנטי-סובייטית (דפי התיק מס' 20-22, 26).

בהתחשב בכך שהנאשם שניאורסון ש.ז. ב-5 ביולי 1941²⁵ על סמך ההוראות של ה-נ.ק.ג.ב. בריה"מ נשלח להעברה לבית הסוהר של העיר טומסק, מחוז נובוסיבירסק, לצורך המשך החזקתו במעצר,

23. כ"ב תמוז תש"א

24. אלו שתי העדויות שהחוקרים סימנו הדגשות לצד המידע שהתקבל מהם.

25. י' תמוז תש"א

בית הכלא מספר 3 בטומסק, תמונה מימי מאסרו של הרב שמואל

ומאחר ובנוגע לתיק חקירה זה יש צורך לחקור את הנאשם ולקיים מהלכי חקירה נוספים,

ציוויתי

להעביר את תיק החקירה מס' 8276 נגד שניאורסון שמואל זלמנוביץ' המואשם לפי סעיף 10-54 חלק א' של החוק הפלילי של או.ס.ס.ר, למינהל ה-נ.ק.ג.ב. למחוז נובוסיבירסק.

יש לשלוח עותק של צו זה לפרקליט מחוז ניקולייב לצורך יידוע.

חוקר במחלקת החקירות במינהל ה-נ.ק.ג.ב. (מחצייר)

"מסכים": ראש מחלקת החקירות במינהל ה-נ.ק.ג.ב., סגן בכיר לביטחון המדינה (פונדלניקוב)

.

בחודש תמוז תש"א החליטו החוקרים להעביר את ממצאי תיק החקירה למקום מעצרו של הרב שמואל בעיר טומסק שבסיביר, ורק אחרי מספר חודשים, לקראת סוף חודש חשוון תש"ב, המשיכו החקירות בעיר טומסק.

המסמכים הבאים בתיק החקירות עוסקים שוב בחקירות רבות של הרב שמואל, במקום מעצרו בטומסק.

צו

בדבר קבלת תיק לצורך קיום הליכים

העיר טומסק, 13 בנובמבר 1941²⁶

אני, חוקר בצוות החקירה של מינהל ה-נ.ק.וו.ד. דמיטרייב, לאחר שבחנתי היום את תיק החקירה מס' 8276 נגד שניאורסון שמואל זלמנוביץ' באשמה לפי סעיף 10-54 לחוק הפלילי של או.ס.ס.ר.

מצאתי:

כי בתיק זה נדרש לקיים שורה של מהלכי חקירה נוספים, ועל כן, ובהסתמך על האמור בסעיף 96 ס"ק 3 לסדר הדין הפלילי של ר.ס.פ.ס.ר. -

ציוויתי:

לקבל את תיק החקירה מס' 8276 נגד שניאורסון שמול זלמנוביץ' לצורך קיום הליכים.

העתק מצו זה יישלח לפרקליט העיר טומסק.

חוקר בצוות החקירה של מינהל ה-נ.ק.וו.ד. דמיטרייב

«מאשר»: ראש צוות המשימה של מינהל ה-נ.ק.וו.ד. למחוז ניקוליב,

סגן משנה לביטחון המדינה מרקולוב

•

החקירה הראשונה שלו, התקיימה עוד באותו היום

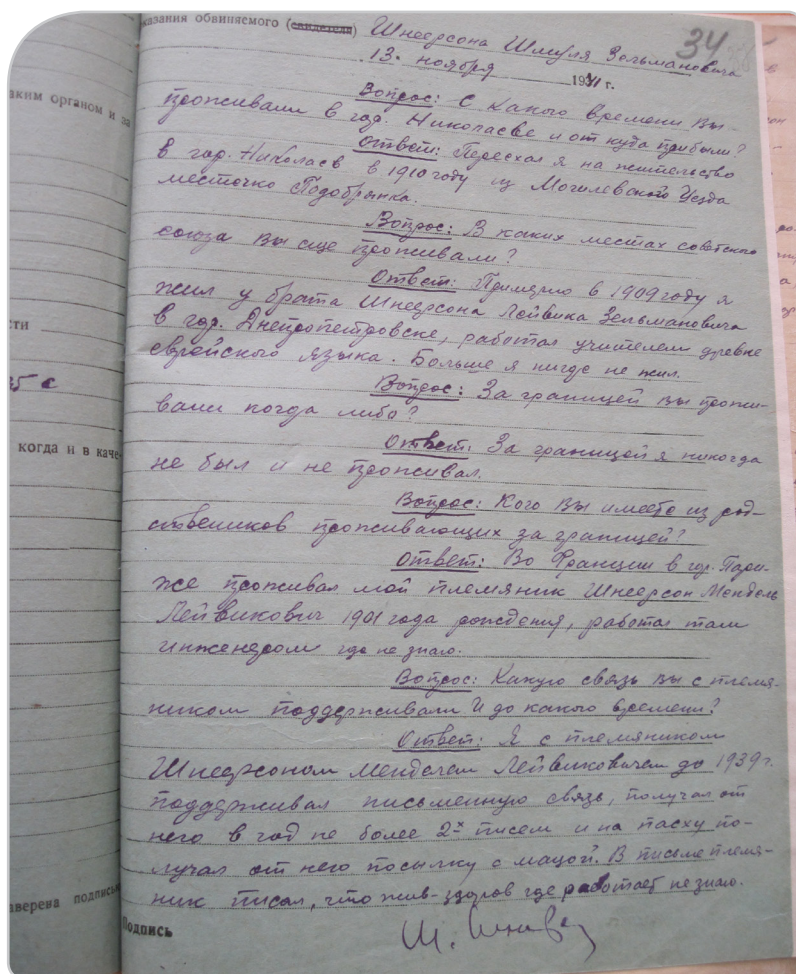
26. כ"ג חשון תש"ב

משרד הפנים
מחלקת הנ.ק.וו.ד.
ניקולייב

13 נובמבר 1941

עדויות הנאשם: שניאורסון שמואל זלמנוביץ' יליד 1888 מרח'
פלחנובסקאיה 73 ניקולייב.

העמוד הפותח את פרוטוקול חקירתו של הרב שמואל

שאלה: ממתי אתה גר בניקולייב ומהיכן הגעת?

תשובה: ב-1910 הגעתי מהעיירה פודוברנקה, נפת מוהילב.

שאלה: באלו מקומות בבריה"מ התגוררת עוד?

תשובה: בערך ב-1909 גרתי אצל אחי לויק זלמנוביץ' בעיר דנייפרופטרובסק, עבדתי שם כמורה ללשון הקודש. חוץ ממקום זה, לא גרתי באף מקום.

שאלה: האם התגוררת בחוץ-לארץ ומתי?

תשובה: בחוץ לארץ לא הייתי ולא התגוררתי.

שאלה: מי מבני משפחתך חי בחוץ לארץ?

תשובה: בצרפת בעיר פאריז התגורר בן אחי שניאורסון מענדל לייוויקוביץ'²⁷, יליד 1901. הוא עבד שם בתור מהנדס. איני יודע היכן הוא עבד.

שאלה: איזה סוג של קשר קיימת עם האחייך הזה, ועד איזה זמן?

תשובה: עד 1939 קיימתי עם האחייך מענדל לייוויקוביץ' התכתבות. קיבלתי ממנו לא יותר מ-2 מכתבים בשנה. לפסח הייתי מקבל ממנו חבילת מצות. במכתביו הוא היה כותב לי ששלומו טוב. איני יודע היכן הוא עובד.

שאלה: מתי ומהיכן עזב אחייך שניאורסון לחו"ל ומה הסיבות לעזיבתו?

תשובה: האחייך יצא לחו"ל בערך בין השנים 1927-28 מדנייפרטרובסק. הוא יצא באופן חוקי. את הסיבה מדויקת לנסיעתו איני יודע, אבל שמעתי מאחי לייוויק, שהוא אביו של מנדל שנסע לחו"ל לפריז, שהאחייך נסע לחו"ל ללמוד הנדסה ונשאר לחיות שם. עד לנסיעתו האחייך רק למד ולא עבד. הוא חי על חשבון אביו.

27. כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

שאלה: איזה עוד קרובי משפחה יש לך בחו"ל?

תשובה: בפלשתינה בעיר חיפה מתגוררת אחיינית שלי שניאורסון זלדה שלימובנה²⁸, בערך בת 30. אביה, הוא אחי שניאורסון שלמה זלמנוביץ', שנפטר ב-1924 בחיפה. הם עזבו את בריה"מ בשנת 1923. עד אז התגוררו בעיר צ'רניגוב. סיבת עזיבתו לא ידועה לי. אינני מתכתב אתם כבר 7-8 שנים, ומאז איני יודע עליהם דבר. חוץ מזה, בחיפה מתגוררת גם אשתו של אחי שלמה, ששמה רחל. היא התחתנה עם אדם אחר, אך אינני יודע מי הוא, כי אינני מתכתב איתם.

שאלה: נגד מי מבין בני משפחתך ננקטו צעדי אכיפה?

תשובה: אחי שניאורסון לייויק זלמנוביץ' המתגורר בעיר דנייפרופטרובסק, שם הוא היה כוהן פולחן דתי - רב, בשנת 1939 ננקטו כלפיו אמצעי-אכיפה והוא גורש לקזחסטן, תחנת צ'אילי, לתקופה של 5 שנים. עד ליום מעצרי קיימתי איתו התכתבות בעלת תוכן ואופי משפחתי, וכן הייתי מקבל מכתבים ממשפחתו מהעיר דנייפרופטרובסק.

שאלה: ממתי אתה משמש כוהן פולחן דתי בתפקיד רב?

תשובה: בשנת 1924 בעיר ניקולייב נבחרתי ע"י הקהילה היהודית לתפקיד רב ושימשתי בפולחן עד מרץ 1940. אני מוכרח לומר שגם לפני 1924 הייתי רב בתפקיד של ניהול פנקסי רישום של לידות, נישואין ופטירות. בשנת 1917, הרב הציבורי²⁹ דולצין (שהיה אחראי על פנקסי הרישום), התגלה בדיעבד כפרובוקאטור, ובשל כך מוניתי ע"י נציגי הקהילה לפקיד "רב ציבורי" במקום אותו דולצין, ושימשתי בתפקיד זה עד שנת 1920.

28. המשורת זלדה

29. "רב מטעם"

בשנת 1940 התפטרתי מתפקיד הרב, ועל כך הגשתי פנייה למועצת העיר ניקולייב ובה בקשתי להוציאני ממניין כוהני פולחן.

שאלה: מה הייתה הסיבה לכך שסירבת להמשיך ולשמש רב?

תשובה: הסיבה להתפטרותי הייתה כי לא רציתי עוד לשמש רב. כיהנתי במשרה זו משום שלא היו לי מקורות קיום אחרים, ולעבודה פיזית אין אני כשיר ואין לי הכשרה כלשהי. כיום, בני מנדל מתגורר בעיר אודסה, הוא סיים את לימודיו באוניברסיטה ממלכתית והחל לשמש מורה, כך שאני נתמך על ידו, ולכן ויתרתי לגמרי על הרבנות.

שאלה: אחרי עזיבתך את משרת כרב, מי התחיל לשמש בתפקיד זה במקומך?

תשובה: מאז שנת 1940 אין רב בעיר ניקולייב, ואיש לא בא להחליף אותי.

שאלה: באיזו דרך ומי תומך בבתי הכנסת בעיר ניקולייב?

תשובה: בתי הכנסת נתמכים ע"י היהודים המאמינים שמבקרים בבית כנסת ותורמים תרומות מרצון. מי בדיוק נתן את התרומות ובאיזה סכום, אינני יודע, כי הנושא הזה כלל לא עניין אותי. כל השאלות הקשורות לבית הכנסת היו בטיפולה של הנהלת בית הכנסת בהתאם לתקנון.

החקירה הסתיימה בשעה 23:56

.

החקירה הבאה התקיימה ביום המחרת:

פרוטוקול חקירה

של הנאשם שניאורסון שמואל זלמנובץ', יליד 1888

מיום 14 בנובמבר 1941³⁰. העיר טומסק.

30. יום ו' ערב שבת קודש, כ"ד חשון תש"ב

החקירה החלה בשעה 11.00

שאלה: בהיותך רב שמרת על קשרים עם ארגונים יהודיים בחוץ-לארץ - וממי קיבלת עזרה?

תשובה: בהיותי רב הייתי מיופה כוח מטעם אגודת "פומושץ" ["עזרה"] של ניקולייב והייתה לי התכתבות עם אדם בשם רוזן-לב (נציג הארגון היהודי האמריקני "ג'וינט") הנמצא בעיר מוסקבה, שמטת גראנאטני, בית מס' 7, שממנו הייתי מקבל מידי חודש בדואר 150-200 רובל לטובת בית-מחסה³¹ שהיה קיים עד שנת 1933. הכספים האלה היו מועברים מלונדון, ניו יורק, שיקגו וכן ממוסקבה. החלוקה וההוצאות מהכספים שהיו מתקבלים מחוץ-לארץ נעשו ע"י הנהלת ההקדש היהודי. אני, שניאורסון, הייתי בהרכב הנהלה. נוסף לזה הייתי מקבל עבורי אישית עזרה מבן אחי בפריס - משניאורסון מנדל³².

שאלה: האם אתה מכיר את יעקב וילסון המתגורר בעיר ריגה?

תשובה: אדם כזה, יעקב וילסון, אינו זכור לי.

שאלה: האם במרץ 1923 כתבת מכתב ליעקב וילסון לריגה?

תשובה: איני זוכר עכשיו אם כתבתי מכתב לריגה, ואיני יכול להיזכר מיהו האדם הזה וילסון.

שאלה: ידע לחוקרים שכתבת מכתב ליעקב וילסון לעיר ריגה בשנת 1923 ובו הצגת נתונים כוזבים על מצבה החומרי של האוכלוסייה היהודית בבריה"מ וביקשת להעניק סיוע חומרי?

תשובה: עקב כך שכבר עברו שנים רבות איני יכול להיזכר האם כתבתי מכתב בעל תוכן כזה לעיר ריגה ואיזשהו יעקב וילסון שגם אותו איני זוכר.

31. "מושב זקנים", או בית לאנשים נכים

32. כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

אולם אני יכול להניח שמאחר ובאותן השנים בעיר ניקולייב היה קיים בית מחסה יהודי, מישהו מבין חברי ההנהלה של בית המחסה יכול היה לכתוב מכתב כזה במטרה שיינתן סיוע ליהודים - זקנים וילדים, כי באותן שנים בעיר ניקולייב אורגן ע"י הקהילה היהודית בית תמחוי, שבית-המחסה שלנו הפעיל, בתמיכה מכספי ארגון סיוע מחוץ-לארץ, ואני כרב נדרשתי כמה פעמים לקבל העברות כספים מהעיר שיקגו.

החקירה נסתיימה בשעה 16:30³³

.

חקירה זו הסתיימה בשעת אחר הצהריים, אך סאת ייסוריו ליום זה לא תמה.

בשעה 21:00, ליל שבת קודש פרשת חיי שרה, החלה חקירה נוספת, במהלכה חקרו אותו על קשריו עם אישים שונים בחוץ לארץ, על מכתבים שהוא כתב, שמהם משמע שהוא מכפיש את מצבה של ברית המועצות.

כמובן שהרב שמואל הכחיש את כל ההאשמות הללו, ודחה אותם בשתי ידיים.

בשורות הבאות נקרא מעט מפרוטוקול חקירה זו:

שאלה: האם רבינר האמריקני סיפר לך, מי הדמויות שהיו אצלו במפגש חברתי לפני יציאתו משיקגו לבריה"מ?

תשובה: לא ידוע לי אלו דמויות ביקרו במפגש חברתי אצל רבינר לפני יציאתו משיקגו לבריה"מ, ורבינר עצמו לא סיפר לי על כך.

שאלה: האם רבינר האמריקני אמר לך, באלו שאלות התעניינו נציגי הקהילות היהודיות של שיקגו שהיו נוכחים בערב חברתי של

33. חמש וחצי שעות חקירה

רבינר, על הקהילות היהודיות בבריה"מ, ומה המטלות שהנציגים הללו הטילו על רבינר בנוגע לכוהני הדת היהודיים בבריה"מ?

תשובה: לא זכור לי כעת מקרה שבו רבינר האמריקני אמר לי דבר מה על נציגי הקהילות היהודיות של שיקגו; רבינר גם לא אמר דבר לגבי מה עניין אותם בנוגע לקהילות היהודיות בבריה"מ.

שאלה: ידוע לחוקרים שרבינר, בעת יציאתו משיקגו, בערב החברתי שלו, קיבל מטלה מנציגי הקהילות היהודית של שיקגו לברר ולהביא מידע מהרב של ניקולייב, שניאורסון שמואל זלמנוביץ', נתונים בנוגע ל"מה גדולה מצוקתה של הכהונה הדתית היהודית בבריה"מ", ולהעביר את הנתונים הללו לשיקגו. האם רבינר סיפר לך על כך?

תשובה: לא ידוע לי מה היו המטלות שרבינר קיבל מנציגי הקהילה היהודית של שיקגו, ורבינר לא יידע אותי על כך בעת שהגיע לביקור מחוץ-לארץ לעיר ניקולייב.

שאלה: ידוע לחוקרים, שרבינר האמריקני אכן יידע אותך על כך בעת הגעתו לביקור משיקגו לעיר ניקולייב, וכי בעת יציאתו של רבינר לשיקגו אתה נכחת בערב פרידה, שם כתבת בלשון היהודית "אגרת" לציבור כוהני הדת האמריקני ובה סיפרת על מצב חייהם של אנשי הכהונה הדתית. מדוע הנך מסתיר זאת בחקירה?

תשובה: איני זוכר כלל שכתבתי לאנשי דת בארה"ב אגרת כלשהי בדבר אורח-חייהם של אנשי דת בברית המועצות. חוץ מזה, עד כמה שזכור לי, לא נכחתי בערב הפרידה לפני נסיעתו של רבינר לשיקגו.

שאלה: אינך גלוי לב, לחוקרים ידוע שהיה לך קשר הדוק אם ארגונים בחוץ-לארץ שאליהם כתבת מכתבים שבהם הצגת נתונים כוזבים על מצבם החומרי של היהודים בברית המועצות, ובמעשה זה הכפשת את מצבה הכלכלי והפוליטי של ברית המועצות. האם אתה מאשר זאת?

תשובה: לא היו לי ואין לי שום קשרים עם ארגונים מחוץ-לארץ,

ומעולם לא כתבתי מכתבים בעלי אופי כוזב על מצבה החומרי של האוכלוסייה היהודית בבריה"מ, ואיני יכול לאמת זאת.

חקירה זו, השניה לאותו יום, הסתיימה אחרי חצות לילה של ליל שבת, בשעה 00:50. חקירה שארכה כמעט ארבע שעות תמימות.

.

ביום המחרת, יום השבת קודש, הוא נקרא שוב לחקירה, וכן גם בימים לאחר מכן.

בחקירות אלו, החוקרים מציגים בפניו את העדויות נגדו שהם קיבלו מאנשי העיר ניקולייב, שנחקרו במהלך חודש תמוז האחרון, ומעמתים אותו מול המידע.

להלן מספר דוגמאות לשאלות ותשובות אלו:

שאלה: בחקירה מיום 29 ביוני 1941³⁴ לא מסרת דבר לחוקרים בדבר פעילותך האנטי-סובייטית שניהלת בקרב האוכלוסייה היהודית של העיר ניקולייב. אני דורש לתת עדויות אמיתיות בשאלה זו.

תשובה: גם כעת אני מודיע שמעולם לא עסקתי בפעילות אנטי-סובייטית בקרב האוכלוסייה היהודית של העיר ניקולייב. כמו כן, איני יכול להרשות לעצמי שמצדי יהיו גילויים אנטי-סובייטיים כלשהם המנוגדים למשטר הקיים של השלטון הסובייטי.

שאלה: אינך כנה בחקירה זו, שכן ברשות חוקרים יש די נתונים המוכיחים את אשמתך בניהול פעילות אנטי-סובייטית. אני דורש להפסיק את העקשנות ולמסור לחוקרים עדות מהימנה.

תשובה: איני מרגיש את עצמי כמי שביצע איזו פעילות נפשעת. אשר לעקשנותי, הרי שאני אינני מתעקש אלא אומר לחוקרים רק את האמת על כך שמצדי לא היו גילויים אנטי-סובייטיים.

שאלה: האם אתה מכיר את ... ומה היחסים ביניכם?

34. יום מעצרו, ד' תמוז תש"א

תשובה: כן, את ... אני מכיר בתור שכן לאותה חצר משותפת. היחסים בינינו היו של אדישות. לא היו בינינו חשבונות אישיים.

שאלה: חקרנו את ... שהעיד, שבחגים היית אוסף בחצרך אוכלוסייה יהודית בעיר ניקולייב והיית עורך אצלך תפילות ושירה ציבוריים, מה שיצר אוריה לא טובה אצל התושבים השותפים לחצרך. האם אתה מאשר זאת?

תשובה: על השאלה הזו אענה בכך שבחצרי בניתי מה שמכונה "סוכה" (אוהל עשוי קנה-סוף) שבה מקיימים חגים יהודיים פעם אחת בשנה.

מאחר ולאחדים מן היהודים לא היה סוכה כזו - בין אלו שמקיימים את החג הזה - הם היו מגיעים אליי לערוך את החג בסוכה. הסוכה מכילה לא יותר מחמישה-שישה אנשים ושם עושים את החגיגה ושרים שירים בעלי אופי דתי, מה שהיו יכולים לשמוע גם שכנינו לחצר.

שאלה: לחוקרים ידוע כי בזמן שערכת את החגים הדתיים האלה ניהלת פעילות אנטי-סובייטית בקרב היהודים שהיו מגיעים אליך. מדוע אתה מסתיר זאת?

תשובה: מעולם לא ניהלתי פעילות אנטי-סובייטית בקרב היהודים הבאים אליי כדי לקיים את החגים האלה באוהל הסוכה³⁵.

.

שאלה: האם אתה מכיר את ... ומה היו היחסים ביניכם?

תשובה: אני מכיר אותו בצורת פניו, איני זוכר באלו נסיבות ומי בדיוק אמר לי שזה הוא ..., ושהוא חבר המפלגה הקומוניסטית, וגם על כך סיפרו לי. נזדמן לי לנסוע איתו ברכבת מחרקוב לפני כמה שנים. היחסים אתו היו של אדישות.

35. חקירה זו התקיימה במוצאי שבת, כ"ה חשון תש"ב. החלה בשעה 22:00 והסתיימה בשעה 00:15.

שאלה: למי נסעת בעיר חרקוב ומה הייתה מטרת הנסיעה?

תשובה: נסעתי לחרקוב מטעם קהילת ניקולייב למחלקת הפולחן ליד הוועד-הפועל המרכזי של ברית המועצות. זה האחרון היה ממוקם בעיר חרקוב בערך בשנים 28-1927. מטרת הנסיעה הייתה להשתדל למען אחד מבתי הכנסת שרצו לסגור באותן שנים, והנהלת בית הכנסת הזה הטילה עליי לנסוע, על מנת לקדם פתרון לבעיה זו, אך הנסיעה לא נשאה פרי, כי מחלקת הפולחן ליד הוועד הפועל המרכזי של בריה"מ לא העניק את אישורו, ובית הכנסת נסגר.

שאלה: מדוע הנהלת בית הכנסת לא שלחה מישהו אחר כדי לפתור עניין זה של בית הכנסת, ושלחה אותך?

תשובה: זאת משום שהייתי רב בפולחן דתי של העיר ניקולייב, ותחום המחויבויות שלי כלל פתרונות לסוגיה זו של קיום בתי כנסת, ואני פעלתי למען העניינים הללו של אנשי הדת בעיר ניקולייב, משום שהנהלה של הפולחן של ניקולייב שילמה לי כרב משכורת של 400 רובל בחודש.

שאלה: זאת אומרת שבעיר ניקולייב אתה היית האישיות הבכירה הפועלת למען קיומם של בתי כנסת, ועמדת בראש אלו האחרונים. האמנם?

תשובה: אכן, כך זה היה, כי אז הייתי רב, וקיבלתי את שכרי על כך.

שאלה: חקרנו את ... שמוקיע אותך כאישיות אנטי-סובייטית שניהלה פעילות עוינת, המכוונת נגד השלטון הסובייטי. אני דורש ממך לא להתעקש ולמסור עדות מהימנה.

תשובה: אני מכיר את העד .. רק בצורת פניו. מעולם לא ניהלתי אתו שיחות באופן אישי. ואת מה שהוא מוקיע אותי בניהול פעילות אנטי-סובייטית נגד השלטון הסובייטי איני מאשר - את זאת אינני מאשר. ומאין לו נתונים מן הסוג הזה אודותי - זאת אינני יודע.

שאלה: הרי הייתה לך שיחה עם ... כשנסעת מהעיר חרקוב בשנים 1927-28 - אז מדוע אתה מצהיר שמעולם לא דיברת איתו וכי אתה מכיר אותו רק בתור אישיות.

תשובה: ייתכן והייתה לי אז שיחה אתו בקרון הרכבת, אבל שיחות בנושאים פוליטיים לא ניהלנו.

שאלה: אינך כנה בחקירה, אינך אומר לחוקרים אמת, ועל ידי כך אתה מנסה להסתיר את פעילותך האנטי-סובייטית. אבל לא תצליח בדבר. לחוקרים יש מספיק ראיות המוכיחות כי ניהלת פעילות אנטי-סובייטית בקרב האוכלוסייה היהודית של העיר ניקולייב על מנת להעמידך לדין. אני עומד על כך שתאמר את האמת.

תשובה: אני שב ומודיע לחוקרים שאני אומר רק את האמת ואיני מתעקש. מה שמוסרים עליי עדים אני רואה בתור שקרים והוצאת דיבה נגדי.

שאלה: אקריא לך את עדותו של העד ... בדבר פעילותך הנפשעת כלפי השלטון הסובייטי. האם אתה מאשר זאת?

תשובה: לא, איני מאשר את עדותו של ... ואני מצהיר ש.... טפל עליי שקרים, אבל איני יודע מה הייתה מטרתו, כי לא היו לי שום יחסים מתוחים אתו עד ליום מעצרי.

שאלה: והאם אתה מכיר את ...?

תשובה: כן, את ... אני מכיר מזה בערך 12 שנה. הוא גר איתי באותה חצר וגר בסמיכות אליי. היחסים בינינו היו נורמאליים.

שאלה: ... נחקר בתור עד, ומסר לחוקרים כי ידוע לו שכינסת אצלך בדירה התאספויות בלתי-לגאליות של האלמנט הקלריקאלי וערכת אתם תפילות ושירה. האם אתה מאשר זאת?

תשובה: את העדויות של העד ... אני מאשר באותו החלק שבחגים היו מתאספים אצלי מכריי, שם שתינו, חגגנו ושרנו. אבל שום תפילות לא התקיימו שם - את זאת אני שולל מכול וכול.

שאלה: האם אתה מכיר את ... ?

תשובה: כן, אני מכיר את ... בתור תושב העיר ניקולייב, בערך מאז שנת 1927. הייתה תקופה שהוא היה יושב-ראש הארגון "פּוּמוּשֶׁץ". היחסים בינינו היו נורמאליים.

שאלה: אקריא בפניך את עדותו של העד ... שחקרנו, ושמאשים אותך בתור אחד המנהיגים הפעילים של תנועה קלריקאלית בעיר ניקולייב, שניהל פעילות אנטי-סובייטית בקרב האוכלוסייה היהודית, מי שבהופעותיך בהתאספויות, הסתת יהודים נגד הפעילויות של המפלגה והממשלה, פעלת להקים קהילות יהודיות בעלות מגמה דתית, תוך שפעלת נגד היוזמות של הארגונים המפלגתיים והסובייטיים להכשלת הפעולות הללו. מדוע אפוא אתה מסתיר את זה מפני החוקרים?

תשובה: אני שולל מכל וכל את עדותו של העד ... ואיני מסתיר מפני החוקרים דבר. אני מצהיר אמת ומבקש להאמין לי שמעולם לא ניהלתי פעילות אנטי-סובייטית נגד השלטון הסובייטי בקרב האוכלוסייה היהודית.³⁶

.

החוקרים סיימו את מלאכתם, ומבחינתם בהצלחה. הם הצליחו לגבש האשמה ברורה, וההכרעה בדבר גזר הדין עוברת להכרעת הפרקליטות.

פרוטוקול

הגשת ממצאי החקירה

שנת 1941, יום ה-17 לחודש נובמבר³⁷, חוקר צוות החקירה של מינהל ה-נ.ק.וו.ד. למחוז ניקולייב, דמיטרייב, על סמך האמור בסעיף 206 לסדר הדין הפלילי, הציג לנאשם שניאורסון שמואל זלמנוביץ'

36. חקירה זו התקיימה בכ"ז חשון. החלה בשעה 11:00 בבוקר, והסתיימה בשעה 15:20.

37. כ"ז חשון תש"ב

את ממצאי החקירה בתיק זה ושאל אותו האם יש לו מה להוסיף לחוקרים, ועל כך הודיע הנאשם שניאורסון שמואל זלמנוביץ' כי הוא ראה את חומרי החקירה וכי אין לו מה להוסיף לחוקרים.

לאחר מכן הודיעו לנאשם כי שלב החקירה בתיק זה נסתיים וכי כל החומר, בהתאם לאמור בסעיף 208 לסדר הדין הפלילי, מועבר לפרקליט.

.

המאסר הארוך והחקירות המתישות, נתנו את אותותיהם בגופו החלוש והמיוסר של הרב שמואל. הוא סבל מכאבים בחזה ומחולשה כללית.

המסמך הבא הוא גיליון רפואי קצר, שהאכזריות עולה מכל מילה בו, ובפרט מהמסקנה אותה כותב ה"רופא" וחותמים עליה הרופאים ונציגי הנ.ק.וו.ד.: הם קובעים שלמרות מצבו הירוד, הוא "כשיר לעבודה פיזית קלה".

מבנה "בית הרפואה" של בית הסוהר בטומסק באותם הימים.

המינהל לביטחון המדינה ליד מינהל ה-נ.ק.וו.ד. למחוז נובוסיבירסק

אישור בעקבות בדיקה רפואית

האזרח שניאורסון שמואל זלמנוביץ' יליד 1888, גיל: המתלונן על
כאבים בחזה וחולשה.

בדיקה אובייקטיבית

מראה כללי _____

מבנה גוף: ממוצע

תזונה: מופחתת

כיסוי עור וקרומ רירי: חיזורים

ליקויים פיזיים ופגמים חיצוניים: _____

מערכת לב וכלי-הדם: ורידי קיר הבטן מורחבים, הטונים עמומים
מעט, (מילה לא ברורה)

כלי נשימה: (לא ברור)

עברי חלל הבטן: ורידי קיר הבטן מורחבים

מערכת העצבים: --

אבחנה: מיוקרדיודיסטרופיה - הרחבת ורידי קיר הבטן

סיכום: כשיר לעבודה פיזית קלה

³⁸27/11/1941

קריאת המסמך הבא, "כתב האישום", מקומם ומעורר זעקה אילמת, זעקה על העוול הנורא שעומדים לבצע, כאשר הם עצמם מעידים על גבי המסמך הזה, שאין בסיס עובדתי להאשמה.

הם כותבים בו: "אין ראיות מהותיות בתיק זה". וההאשמה כולה מבוססת על משפט מסויים שאחד העדים ציטט כביכול ממה ששמע מפי הרב שמואל, ועל עדויות של שני עדים, שמסרו מידע המנוגד לעדים רבים אחרים שמכחישים את ההאשמות הללו.

-2-

В ТОМ, ЧТО ОН:

Будучи враждебно настроен против Советской власти, начиная с 1928 года, на почве своих религиозных убеждений среди еврейского населения гор. Николаева, проводил анти-советскую националистическую агитацию, направленную на отрыв еврейского населения от трудовой деятельности и настраивая против проводимых мероприятии партии и правительства, т.е. в преступлениях, предусмотренных ст. 88-10 ч. 1 УК РСФСР.

Принимая во внимание, что следствие по настоящему делу закончено, виновность обвиняемого доказана, а поэтому руководствуясь приказом НКВД СССР № 001813 от 24/11-1941 года, следственное дело № 8276/1850 по обвинению ШНЕЕРСОНА Ш. З. направить на рассмотрение Особого совещания при НКВД СССР.

Следователь следгруппы НКВД УССР *Дмитриев* / ДМИТРИЕВ /

НАЧ. след. группы НКВД УССР
"СОГЛАСНО": Мл. лейтенант госбезопасности *Соловьев* / СОЛОВЬЕВ /

НАЧ. Томского ГО НКВД
Лейтенант госбезопасности *Соловьев* / СОЛОВЬЕВ /

Составлено:
" 10 декабря 1941 г.
гор. Томск

СПРАВКА: 1. Вещественных доказательств по делу нет.
2. Обв. ШНЕЕРСОН Ш. З. арестован 29/VI-41 г., держится под стражей в тюрьме НКВД № 3 г. Томск

Следователь следгруппы НКВД УССР *Дмитриев* / ДМИТРИЕВ /

Считаю необходимым обвиняемого ШНЕЕРСОНА Шмуля Зельмановича подвергнуть на 10 лет

НАЧ. УНКВД по НСО
Майор Госбезопасности
/ ЗОВНУЯ-ВЕЙМАН / *Зов*

Зав. Прокурор.....
Соловьев

כתב האישום וההצעות לעונש

להעביר את התיק לעיונם של "ההתייעצות המיוחדת", וחודש לאחר מכן, ב-16 למאי (כ"ט אייר), הוחלט לקצוב את עונשו לחמש שנות גלות.

"מאשר"	"מאשר"
סגן הפרקליט	ראש ה-א.ו.נ.ק.ו.ד.
13 בינואר 1942	למחוז נובוסיבירסק
	סרן ביטחון המדינה
	(קובשוק-בקמן)
	דצמבר 1941

להעביר את התיק לדיון	להעביר את התיק לדיון של
ההתייעצות-המיוחדת	ההתייעצות-המיוחדת
לקבוע את עונשו של	16/4/1942
שניאורסון 5 שנים גלות	
בתור מסוכן-לחברה.	
16/5/1942	

כתב אישום

על פי תיק חקירה מס' 1850\8276

נגד:

שניאורסון שמואל זלמנוביץ'

על פי סעיף 10-58 חלק א' לחוק הפלילי של ר.ס.פ.ס.ר.

למינהל ה-נ.ק.ו.ד. למחוז ניקולייב הגיע מידע על כך שתושב העיר ניקולייב שניאורסון שמואל זלמנוביץ' מנהל בקרב האוכלוסייה היהודית תעמולה אנטי-מהפכנית.

על בסיס זה, שניאורסון ש.ז. ב-29 ביוני 1941 נעצר, והובא לדיון.

החקירה שנערכה בתיק זה קבעה כי שניאורסון ש.ז., בהיותו רב, קיים קשר ענף עם גופים יהודיים שונים בחוץ לארץ.

החל בשנת 1928, שניאורסון ש.ז., על בסיס אמונותיו הדתיות, ניהל פעילות אנטי-סובייטית לאומנית בקרב האוכלוסייה היהודית של העיר ניקולייב בכוונה לנתק את האוכלוסייה היהודית מפעילות של עשייה ולהסיתה נגד היזמות שנוהלו ע"י המפלגה והמדינה. הוא ארגן בביתו אסיפות בלתי-לגאליות של האלמנט הקלריקאלי וניהל אותן (עמודים 14-29 בתיק החקירה).

שניאורסון ש.ז. שנחקר בתיק זה, לא הודה באשמה כאמור על פי סעיף 10-58 חלק א' לחוק הפלילי של ר.ס.פ.ס.ר. (עמודים 13, 13 א' בתיק החקירה).

דבר ניהול הפעילות האנטי-סובייטית ע"י שניאורסון ש.ז. הוכח במידה מספקת על בסיס עדויות העדים: ... (עמודים 14, 15 בתיק החקירה), ... (עמודים 20, 22 בתיק החקירה), ... (עמודים 23, 24 בתיק החקירה), ... (עמודים 25, 26 בתיק החקירה)

על בסיס האמור לעיל מואשם:

שניאורסון שמואל זלמנוביץ', יליד 1888, יליד העיירה פודובריאנקה, נפת גומיל, תושב העיר ניקולייב, יהודי, אזרח בריה"מ, בלתי-מפלגתי, בעבר רב, לא שירת בצבא, יודע קרוא וכתוב, אלמן. לפני מעצרו - ללא עיסוק מוגדר.

בכך שהוא:

בהיותו עוין לשלטון הסובייטי, החל משנת 1928 ועל בסיס אמונותיו הדתיות, קיים בקרב האוכלוסייה היהודית תעמולה אנטי-סובייטית במטרה לנתק את האוכלוסייה היהודית מפעילות של עשייה והסית נגד הפעילויות שקיימו המפלגה והמדינה, קרי בפשעים כאמור בסעיף 10-58 חלק א' לחוק הפלילי של ר.ס.פ.ס.ר.

בהתחשב בכך שהחקירה בתיק זה נסתיימה, אשמתו של הנאשם

הוכחה, ועל כן על סמך פקודה של נ.ק.וו.ד. בריה"מ מס' 001613 מיום 24/11/1941, יופנה תיק החקירה מס' 8276 / 1850 נגד שניאורסון ש.ז. לבחינתה של ההתייעצות-המיוחדת ליד ה-נ.ק.וו.ד. בריה"מ.

חוקר צוות החקירה של נ.ק.וו.ד. או.ס.ס.ר. דמיטרייב

"מסכימים":

ראש צוות החקירה של או.ס.ס.ר. סגן משנה לביטחון המדינה (מרקולוב)

סגן ראש יחידת ה-נ.ק.וו.ד. העירונית של טומסק סגן לביטחון המדינה (סולוביוב)

נערך:

_____ בדצמבר 1941

העיר טומסק

אישור:

1. אין ראיות מהותיות בתיק זה;

2. הנאשם שניאורסון ש.ז. נעצר ב-29/6/1941, מוחזק תחת משמר בבית המעצר של ה-נ.ק.וו.ד. בבית הסוהר מס' 3 של העיר טומסק.

חוקר בצוות החקירה של מינהל ה-נ.ק.וו.ד. או.ס.ס.ר. (דמיטרייב)

סבורני כי יש לשלוח את הנאשם

שניאורסון שמואל זלמנוביץ'

למחנה עבודה-מתקנת לתקופה של 10 שנים.

סגן הפרקליט

ראש ה-נ.ק.וו.ד. למחוז נובוסיבירסק

סרן ביטחון המדינה

(קובשוק-בקמן)

במסמך הקודם ראינו שההמלצה ראשונה היתה לשלוח את הרב שמואל למחנה של "עבודה מתקנת" למשך עשר שנים, ההמלצה השנייה היתה לשלוח אותו ל"גלות" של חמש שנים, אך ההחלטה הסופית היא - לשלוח אותו למחנה "עבודה מתקנת" למשך שלוש שנים.

נספח מפרוטוקול מס' M-43

ההתייעצות המיוחדת ליד ה-נ.ק.וו.ד לבריה"מ

מיום 3 ביוני 1942³⁹

קבעו	שמעו
לשלוח את שניאורסון שמואל זלמנוביץ' למחנה עבודה-מתקנת באשמת תעמולה אנטי-סובייטית, לתקופה של שלוש שנים, [שתיחשב] החל מיום ה-29 ביוני 1941 ⁴⁰	23. תיק מס' 8276/1850 במינהל ה-נ.ק.וו.ד. למחוז נובוסיבירסק(מינהל ה-נ.ק.וו.ד. של אוקראינה למחוז ניקולייב) בעניינו של הנאשם שניאורסון שמואל זלמנוביץ', יליד שנת 1883, יליד נפת גומיל, יהודי, אזרח בריה"מ

ראש מזכירות ההתייעצות המיוחדת

ליד ה-נ.ק.וו.ד לבריה"מ

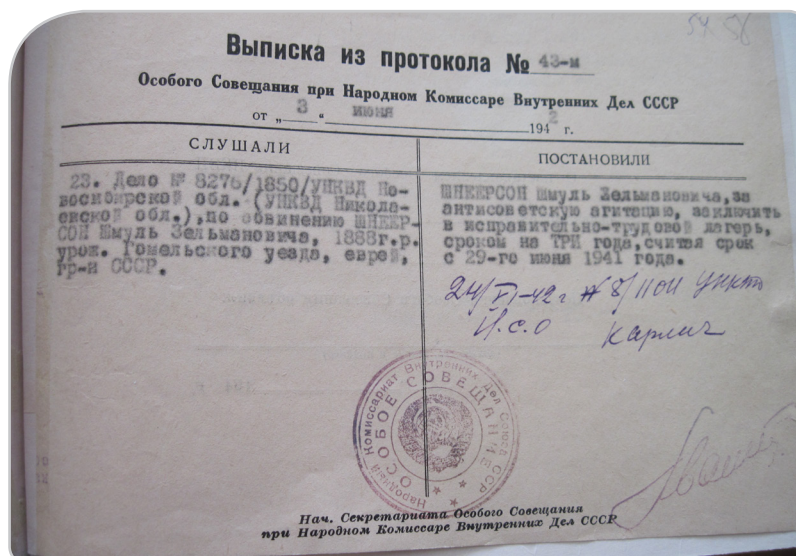
.

כמובא בפתח הדברים, הרב שמואל לא מילא את כל שנות עבודות הפרך שלו.

פחות משנה לאחר פסק הדין, בימי חודש אדר א' שנת תש"ג, הוא

39. י"ח סיון תש"ב

40. יום המעצר.

פסק הדין: שלוש שנות "עבודה מתקנת"

שחרר ממקום גלותו בשל בריאותו הרופפת, הוא סבל, כפי שהופיע לעיל במסמך הרפואי, מתשישות ואי-ספיקת הלב.

לאחר שחרורו הגיע רבי שמואל לבית בנו מנחם מענדל שהתגורר באותם ימים בעיר טשרדזאו שבמדינת טורקמניסטן (אליה הוא ברח מאימת הגרמנים), שם חי רבי שמואל את השנה האחרונה לימי חייו, ונפטר בחודש בכסלו של שנת תש"ד.

המסמך האחרון בתיק, הוא "ריהביליטציה", טיהור שמו מהאשמה שבגינה הוא נאסר, נענש, וימי חייו נגדעו.

"מאשר"

ממלא מקום פרקליט מחוז ניקולייב

יועץ בכיר למשפטים

ל.ג. קפטנוב

2 ביולי 1990²⁴¹

סיכום

בנוגע לשניאורסון שמואל זלמנוביץ'

על פי חומר התיק הפלילי מספר ארכיון מס' C/2373 עובר -

שניאורסון שמואל זלמנוביץ'

יליד שנת 1888, יליד כפר פודובריאנקה, נפת גומיל, יהודי

לפני מעצרו התגורר בעיר ניקולייב, רח' פלחנובסקאיה 73,

קרובי משפחתו של שניאורסון ש.ז. לא אותרו.

על פי החלטת הוועדה מיוחדת של ה-נ.ק.וו.ד. בריה"מ מיום 3/6/1942, בגין ניהול תעמולה אנטי-סובייטית שניאורסון ש.ז. הושם במחנה עבודה-מתקנת לתקופה של 3 שנים.

על שניאורסון ש.ז. חל האמור בסעיף 1 לצו נשיאות הסובייט מהעליות של בריה"מ מיום 16 בינואר 1989 "בדבר צעדים נוספים להשבת הצדק ביחס לקורבנות הדיכוי שאירעו בתקופה של שנות ה-1930-1940 ובתחילת שנות ה-1950".

ממלא מקום עוזר בכיר לפרקליט המחוז הממונה על פיקוח על החקירה בגופי ה-ק.ג.ב.

יועץ משפטי ו.מ. קולבשקין

ראש צוות החקירה של מינהל ה-ק.ג.ב. ב-א.ו.ס.ס.ר למחוז ניקולייב

סא"ל ו.א. לבנץ

28/06/1990⁴²

42. ה' תמוז תש"נ. ארבעים ותשע שנה מעת מאסרו.

בפרק זה התווספו פרטים חדשים רבים על אחיו של רבי לוי יצחק נ"ע, דודו של הרבי - הגה"ח הרב שמואל שניאורסאהן ע"ה.

צילום רישום הנישואין שלו, עשרות מסמכים מתוך תיק החקירה שלו שתורגמו ועובדו לכדי קריאה שוטפת - פרטים רבים שנרכשו בעמל, בעלות כספית, והושקעו בהם שעות עבודה רבות.

ברצוני לחלוק איתך, הקורא, רגע מרומם ומרגש: רגע לפני שקובץ זה ירד לדפוס, זכיתי וקיבלתי צילום ממכתב שהרבי כתב בשנת תשל"ח לפרופ' י.א. פלקסמן, שהתגורר בשעתו בעיר קרית גת.

וכך כותב לו הרבי:

"נ.ב. כיון שמזכיר שישב בבית הסוהר עם דודי הרב מניקולייב, יבל"ח, אסיר תודה אהי' לו אם יכתוב לי פרטים בזה. וכדי שלא להטריחו ביותר, הרי יש לו גם דרך קלה יחסית, שאם יבקש מי מהצעירים מאנשי חב"ד בקרית מלאכי, בטח יקבלו עליהם לשמוע ממנו הפרטים ולהעביר אלי, כיון שכל פרט בזה יקר לי מאד מאד. ות"ח ת"ח מראש".

לע"נ

הרה"ח ר' נפתלי צבי ע"ה
בן הרה"ח ר' חיים יוסף ע"ה
נלב"ע ט"ו תמוז ה'תשע"ז

מרת גיטל שפרינצא ע"ה
בת הרה"ח ר' חנן יוחנן ע"ה
נלב"ע כ"ח מנחם אב ה'תשע"ז

גוטליב

תנצב"ה

לעילוי נשמת
הו"ח התמים ר' יעקב ע"ה
בהרה"ח ר' מאיר צבי ע"ה
סטמבלר
חסיד נאמן ומסור
לכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו
נלב"ע י"א ניסן ה'תש"ע
ת.נ.צ.ב.ה.

לזכות

הרה"ת ר' זאב יחזקאל הכהן וזוגתו מרת רישא שיחיו כץ
הרה"ת ר' יוסף חיים הכהן וזוגתו מרת מלכה רייזל שיחיו ראָזענפעלד

נדפס על ידי ולזכות

הרה"ת ר' יוסף יצחק הכהן וזוגתו מרת נחמה דינה שיחיו
ולזכות בניהם ובנותיהם

מנחם מענדל הכהן, לוי הכהן, חי' מושקא,
אסתר מרים, משה פינחס הכהן ומרדכי הכהן
שיחיו לאורך ימים ושנים טובות

כ"ץ

להצלחה רבה ומופלגה בטוב הנראה והנגלה
בכל אשר יפנו בגשמיות וברוחניות
ולנחת רוח יהודי חסידותי מכל יוצאי חלציהם
מתוך שמחה וטוב לבב